

GRI-rapport 2012:2

Den privata säkerhetssektorn i internationella operationer

Utmaningar, möjligheter och
civil-militära relationer

Joakim Berndtsson

Centrum för Studier av Militär och Samhälle

Centrum för Studier av Militär och Samhälle (CSMS) är ett forum för främjande och utbyte av forskning om militära organisationer och civil-militära relationer. Centrum för Studier av Militär och Samhälle bygger på att forskning om militära institutioner bäst bedrivs över universitets-, organisations- och disciplinärgränser samt i kontakt med det internationella forskarsamhället. CSMS ansluter sig därmed till den tradition som formats av Inter-University Seminar on Armed Forces and Society, som grundades 1960 av Morris Janowitz vid University of Chicago. Målsättningen för Centrum för Studier av Militär och Samhälle är att genom mångdisciplinär forskning skapa ny kunskap som är relevant för praktiker, forskare, myndigheter, organisationer och näringsliv om ovan nämnda forskningsteman.

Centrum för Studier av Militär och Samhälle inkluderar forskare och studerande från olika lärosäten, institutioner och akademiska discipliner. Deltagarna kan ha varierande synsätt, men de delar uppfattningen att oberoende och mångdisciplinär forskning om militära organisationer utgör en viktig strävan och ett bidrag till demokratiskt inflytande över militären.

Uppdraget är att initiera och bedriva forskning, skapa möjligheter för forskningssamarbete nationellt såväl som internationellt samt att initiera dialog mellan forskare och myndigheter, organisationer och näringsliv.

Grunden för verksamheten utgörs av forskare med bakgrund i olika vetenskapliga discipliner såsom t.ex. företagsekonomi, globala studier, yrkeskunskunde, teknik, sociologi, pedagogik och juridik. Forskningen bedrivs inom mångdisciplinära forskningsgrupper, som också samarbetar med forskare vid andra universitet i Sverige och andra länder.

En primär målsättning för CSMS är att forskning skall vara relevant för det praktikområdet som omfattas och att forskning ska komma praktiken till nytta. Förutom att forskning resulterar i forskningsrapporter kan uppdrag resultera i andra aktiviteter som seminarier, erfarenhetspridning, utbildning, läromedelsproduktion mm.

© Gothenburg Research Institute
All rights reserved. No part of this report
may be reproduced without the written
permission from the publisher.

Gothenburg Research Institute
School of Business, Economics and Law
at University of Gothenburg
P.O. Box 600
SE-405 30 Göteborg
Tel: +46 (0)31 - 786 54 13
Fax: +46 (0)31 - 786 56 19
E-post: gri@gri.gu.se

ISSN 1400-4801

Layout: Lise-Lotte Walter

Författarens förord

Idén med en pilotstudie om privata säkerhetsföretag föddes i december 2009 när jag fick möjlighet att göra en presentation vid Insatsstaben (J3) vid Högkvarteret i Stockholm. I samband med presentationen restes en rad viktiga frågor om säkerhetsbranschens utveckling och dess betydelse för svenska militära förband och civila myndigheter i ett svenskt perspektiv. Jag vill börja med att tacka Anders Claréus – forskningssamordnare vid Försvarmaktens personalstab – som arrangerade presentationen, som trodde på idén med en pilotstudie, och som hjälpt till med ovärderliga kontakter och praktisk hjälp under resans gång.

Under arbetet har jag även kommit i kontakt med – och står i tacksamhetskuld till – en rad mycket professionella, kunniga och hjälpsamma personer som arbetar eller har arbetat inom Försvarmakten. Dessa har på olika sätt underlättat min forskning och generöst ställt upp för att besvara mina frågor. Ett särskilt tack riktas här till de anonyma intervjupersoner som jag haft förmånen att samtala med och citera i rapporten, något som definitivt bidragit med viktiga kunskaper och insikter. När det gäller enkätstudien har jag haft stor hjälp av Mats Kjäll vid personalstaben för upprättandet av urvalsram och urval av individer. Här riktas också ett särskilt tack till Gabriella Sandstig vid JMG, Göteborgs universitet, som gett tips och stöd när det gäller allehanda mer eller mindre begåvade frågor om kvantitativa metoder. Jag har även haft stor nytta av diskussioner med Dr Molly Dunigan, en av forskarna bakom RAND-studien om amerikanska militärens uppfattningar om säkerhetsföretag.

När det gäller uppgifter om den brittiska armén är jag tacksam för de uppgifter som överstelöjtnant Patrick F. Wellington vid Royal Military Police varit vänlig nog att sammanställa. Slutligen bör nämnas även Karl Ydén vid GRI, som generöst delat med sig av sina kontakter inom och kunskaper om Försvarmakten, samt Marcus Mohlin vid Försvvarshögskolan, som läste och kommenterade ett tidigt utkast, och vars avhandling om PSF ur militärstrategiskt perspektiv bidragit med ny och välbehövlig kunskap inom fältet. Även om jag haft god hjälp på vägen av dessa och andra personer så vilar givetvis det fulla ansvaret för innehållet i rapporten på mig.

Göteborg, januari 2012

DEN PRIVATA SÄKERHETSSEKTORN I INTERNATIONELLA OPERATIONER¹

Sammanfattning

Denna studie fokuserar på anlitaandet av privata säkerhetsföretag (PSF) för tillhandhållandet av vålds- och säkerhetsrelaterade tjänster i och omkring väpnade konflikter och internationella operationer. Den växande användningen av dessa företag och deras tjänster har inneburit att marknadsbaserade säkerhetslösningar i ökande grad blivit en del av internationell krishantering och multinationella operationer. För säkerhetssektorn har denna utveckling varit mycket gynnsam, men den har också skapat en rad problem, exempelvis när det gäller den statliga kontrollen över, och regleringen av, vålds- och tvångsmedlen. Vissa företag har blivit mer eller mindre ökända för sin inblandning i uppmärksammade och våldsamma incidenter i bland annat Irak, men trots detta håller trenden mot ett ökat beroende av kommersiella aktörer i sig. Detta är tydligt i fall som Afghanistan, där många stater – däribland Sverige – är beroende av PSF för skyddet av sin personal och infrastruktur. Det stadigt ökande beroendet förklaras bland annat av att det upplevda behovet av vålds- och säkerhetsrelaterade tjänster är långt större än vad myndigheter och organisationer själva kan tillfredsställa, samt att den privata sektorn erbjuder tjänster och funktioner som kan vara både mer flexibla och bättre kvalificerade än alternativen. Trots att forskningen kring företagen utvecklas kvarstår en rad viktiga frågor om effekterna av denna privatisering eller kommersialisering som än så länge saknar svar.

En sådan fråga rör exempelvis förflyttningen av före detta officerare från den svenska Försvarsmakten till den privata säkerhetssektorn. Det har länge varit känt att PSF är attraktiva arbetsgivare för vissa före detta officerare – särskilt de med erfarenhet från specialförband – något som reser frågor om hur man skall behålla militär personal, samt hur man skall handskas med personer som arbetat för säkerhetsföretagen och som sedan söker sig tillbaka till statlig tjänst. En annan fråga är hur användandet av PSF – och den ökning av antalet aktörer med säkerhetsfunktioner och/eller våldsbefogenheter som detta innebär – påverkar internationella operationer och möjligheterna till samarbete, kommunikation och koordinering i operationsområdet. En tredje fråga som ofta lyfts handlar om

¹ Den föreliggande rapporten utgör avrapportering för en pilotstudie inom projektet "Väldsutövning och Modern Militär Professionalism" vid GRI (Gothenburg Research Institute), Handelshögskolan, Göteborgs universitet. Projektet finansieras av Försvarsmakten (forskning och teknikområde organisation, profession och personal, OPP) och arbetet sker inom Centrum för Studier av Militär och Samhälle (CSMS). Studien är utförd av Joakim Berndtsson, forskare och lärare vid Institutionen för globala studier, Göteborgs universitet. Kontakt: joakim.berndtsson@globalstudies.gu.se.

reglering, översyn och kontroll av företagen och deras anställda. Dessa frågor är komplexa och kan inte besvaras inom ramen för en enskild studie. Dock är det viktigt att de problem och möjligheter som användandet av PSF innebär lyfts upp till diskussion och att nya kunskapsluckor identifieras.

Syftet med den föreliggande rapporten är att identifiera ett antal centrala problem som rör privatiseringen av säkerhet med särskilt fokus på frågor som har relevans för statliga organisationer och internationella operationer. Studien är samtidigt tänkt att kunna användas för att formulera nya och relevanta forskningsfrågor, samt bidra till diskussionen om behovet av kunskapsutveckling och riktlinjer inom – och bortom – Försvarmakten.

För att uppnå sitt syfte kommer rapporten delvis att sammanställa resultat från tidigare forskning, men också samla in och analysera nya data om säkerhetsbranschen och om svenska officerares kunskaper och uppfattningar om säkerhetsföretag i konflikt- eller högriskområden. Rapporten är indelad i två huvudavsnitt varav det första fokuserar på att ge en överblick över forskningsfältet och centrala problemområden som knyter an till användandet av PSF i internationella operationer. Den andra delen fokuserar på svenska officerare och deras inställning till, och erfarenheter av, den privata säkerhetssektorn. Här diskuteras också frågor om hur säkerhetsbranschen kan ses som en karriärväg för svenska officerare och vilka möjligheter och problem detta innebär.

Översikten av tidigare forskningsresultat visar bland annat på en rad viktiga luckor i kunskapen om säkerhetsföretag i konflikt- eller högriskmiljöer, och pekar på flera potentiella problem för statliga aktörer i internationella insatser. Bland annat leder användandet av PSF till att funktioner såsom identifiering och analys av hot och hotbilder överläts till kommersiella aktörer. Detta kan innebära att myndigheter och organisationer får tillgång till mer och högre expertis jämfört med egna resurser. Företagen kan exempelvis användas för att öka handlingsförmågan hos andra statliga och icke-statliga aktörer, exempelvis genom att möjliggöra diplomatisk närvaro i osäkra områden eller genom att anlitas som strategiska verktyg för att främja ett lands militära och säkerhetspolitiska intressen. Dock innebär denna utveckling ett ökat beroende av kommersiella säkerhetsexperter, samtidigt som övergång av personal från militära organisationer till den privata säkerhetssektorn riskerar att leda till minskad kompetens inom vissa områden. Vidare pekar brister i (internationell och nationell) reglering och översyn på otillräcklig demokratisk kontroll och i många fall starkt begränsade möjligheter till ansvarsutkrävande. Slutligen tyder negativa attityder och brister i kommunikation mellan PSF och militära förband på svårigheter att koordinera olika aktörer; brister som i sin tur kan få allvarliga och ibland våldsamma konsekvenser.

När det gäller uppfattningar om PSF bland militär personal (och vice versa) så finns det än så länge mycket lite systematiskt sammanställt, övergripande kunskap. De fallstudier som gjorts, bland annat av RAND, visar dock att officerarnas inställning till säkerhetsföretagen är viktiga för att förstå hur dessa

aktörer kan samarbeta eller inte, och var källor till friktion mellan olika kommersiella och statliga aktörer kan finnas. I enkätstudien bland svenska officerare med utlandserfarenhet framgår det exempelvis att det finns tydliga skillnader i vad officerarna anser att säkerhetsföretagen bör få arbeta med och inte. Bland annat anser knappt 3 % att företagen skall få ägna sig åt förhör eller beväpnat deltagande i militära operationer, medan 75 % anger att PSF bör få arbeta med beväpnad bevakning av civil personal. Vidare anser en klar majoritet (73 %) att säkerhetsföretagens beteende i operationsområdet till del inverkar negativt på säkerhetssituationen för militära förband. Detta är naturligtvis allvarligt i situationer där svenska militära förband och PSF opererar i varandras närhet.

Studien visar också att det finns en relativt stor efterfrågan på svenska officerare inom den privata säkerhetssektorn, och att många känner till personer som slutat vid Försvarsmakten för att arbeta för PSF, exempelvis i Afghanistan eller Irak. Vidare anger nästan en tredjedel (29 %) av officerarna med utlandserfarenhet att de kan tänka sig att arbeta för ett säkerhetsföretag i högriskmiljö, något som reser frågor om retention och bevarande av specialistkompetens inom Försvarsmakten. Dessutom tyder studien på att svenska officerare och soldater som skickas på utlandstjänst är dåligt informerade om PSF, deras mandat och funktion i olika operationsområden. Över 80 % anger att de inte utbildas specifikt om säkerhetsföretagen och hur de skall förhålla sig till dessa. Detta kan ses som en allvarlig brist, då otillräckliga kunskaper kan förstärka negativa attityder och mytbildningar, vilket i sin tur kan försvåra samarbete och kommunikation ytterligare. Slutligen visar studien på att det finns briser i hur man handskas med personal som lämnar Försvarsmakten och söker sig till PSF för att sedan söka sig tillbaka. Detta är än så länge ett relativt begränsat fenomen, men om man tittar på hur det ser ut i andra länder (exempelvis Storbritannien) är detta något som mycket väl kan komma att öka i framtiden.

Sammantaget identifierar studien en rad faktorer som är viktiga för förståelsen av hur säkerhetsföretag fungerar i internationella operationer och i relation till militära förband. Samtidigt understryker den att det finns många viktiga frågor som än så länge saknar svar, samt att briser i systematiskt sammanställd kunskap gör det svårt att dra generella slutsatser. Det finns dock en rad centrala frågeställningar som behöver utredas ytterligare, exempelvis gäller detta den översynen och regleraingen av PSF, samt de kort- och långsiktiga effekterna är av att låta företag utföra vålds- och säkerhetsrelaterade tjänster i militära och/eller civila operationer. Vidare står det klart att vi än så länge inte vet tillräckligt om hur användandet av PSF påverkar etablerade civil-militära förhållanden – uttryckt exempelvis som den statliga kontrollen över våld och tvång – eller för den delen hur ”PSF-militära” relationer fungerar. Det finns även en rad frågor som rör förflyttningar av personer mellan militära organisationer och säkerhetssektorn, där vi ännu inte har tillräckliga kunskaper för att kunna uppskatta vilka effekter detta kan få för exempelvis personalförsörjning och retention bland vissa personalkategorier på längre sikt. Till viss del är bristen på kunskap en funktion

av att säkerhetssektionen är relativt svårbeforskad, då företag likväl som deras klienter ofta undviker uppmärksamhet, och då insynen och transparensen i upphandlingar och kontrakt är begränsad. Till detta kan läggas avsaknaden av en bredare politisk debatt om fenomenet i Sverige; något som också påverkar intresset för vidare forskning. Dock är det inte troligt att fenomenet kommer att försvinna – vad vi ser pekar snarare åt en ökad roll för PSF i olika sammanhang – vilket gör dessa frågor än mer angelägna.

Introduktion

Under de senaste decennierna har förekomsten av privata säkerhetsföretag (PSF) i och omkring väpnade konflikter ökat markant, och företag som Blackwater och deras inblandning i ett flertal våldsamma incidenter har blivit internationellt uppmärksammande och omdebatterade. Dessa kommersiella aktörer arbetar för såväl statliga som icke-statliga aktörer och levererar en lång rad tjänster och former av expertis, från utbildning av polis och militär, obeväpnad bevakning av militära och civila installationer i högriskområden, via underrättelseinhämtning och analys, till beväpnade personskyddsdetaljer och konvojeskorter. Även om olika former av icke-statliga aktörer (legosoldater, frivilliga, kondottiärer, kapare etc.) varit vanliga och tidvis accepterade inslag i krig och krigföring i många århundraden så är dagens säkerhetsföretag speciella såtillvida att de är just vinstdrivande, registrerade företag som konkurrerar om statliga och icke-statliga klienter på en mer eller mindre öppen global marknad (se exempelvis Singer 2003; Avant 2005; Kinsey 2006; Percy 2007; Berndtsson 2009).

Utvecklingen av säkerhetsbranschen har möjliggjorts bland annat genom en ökande privatisering av säkerhet, varvid privata företag i ökande grad har anlåtits av stater och myndigheter för att tillhandahålla tjänster som traditionellt förknippats mer eller mindre uteslutande med statliga aktörer såsom polis, militär eller underrättelsetjänst. Under senare år, och särskilt i relation till konflikterna i Irak och Afghanistan, har användandet av PSF dragit till sig internationell uppmärksamhet i såväl media som i politiska debatter. Dessutom har forskningen kring företagen och deras verksamhet ökat markant. Trots att betydande framsteg gjorts för att kartlägga och förklara konsekvenserna av det ökande användandet av privata säkerhetsföretag i konfliktområden, kvarstår många frågor och kunskapsluckor. Detta gäller inte minst frågor om företagets expertis, uppgifter, mandat och juridiska status, deras inverkan på konfliktmönster och militära operationer, samt deras förhållande till, och samarbete med, militära organisationer och andra statliga och icke-statliga aktörer i konfliktområden.

I den svenska debatten och forskningen är det dock fortfarande relativt tyst om den privata säkerhetssektorn i högriskmiljöer, och även om det har producerats enstaka avhandlingar, artiklar och ett fåtal rapporter i Sverige så är den samlade vetenskapliga produktionen om företagets organisation, expertis och effekterna av deras ökade deltagande i internationella operationer fortfarande liten. Dessutom när frågor om säkerhetsföretagens roll i konfliktområden endast undantagsvis den svenska politiska och mediala debatten, detta trots att svenska myndigheter och organisationer som Utrikesdepartementet (UD) och Sida under senare år ökat sitt användande av kommersiella säkerhetstjänster för sina engagemang i exempelvis Afghanistan, Irak och Sudan (Berndtsson 2012; Berndtsson & Stern, kommande 2012). Dock pågår det (ibland livliga) diskussioner om fenomenet på andra håll, något som tydligt visat sig i samtal jag fört med personer inom Försvarsmakten under det senaste året. Officerare och stat-

liga tjänstemän med utlandserfarenhet känner väl till företagen och många av de problem och möjligheter som användandet av dem innebär. På samma sätt har det pågått interna diskussioner mellan olika departement, exempelvis mellan Försvarsdepartementet, Utrikesdepartementet och Justitiedepartementet i samband med UD:s upphandling av säkerhets- och skyddstjänster till ambassaderna i Kabul, Bagdad och Khartoum under 2008 (Berndtsson 2012).

Syftet med studien är att identifiera och beskriva ett antal centrala problem som rör privatiseringen av säkerhet med särskilt fokus på frågor som har relevans för civila och militära verksamheter i internationella operationer. Studien har alltså en i huvudsak probleminventerande karaktär, men resultaten skall även kunna användas för att formulera nya och relevanta forskningsfrågor, samt bidra till och stimulera diskussion om fenomenet och behovet av kunskapsutveckling och riktlinjer inom (och bortom) Försvarsmakten. För att uppnå sitt syfte kommer studien dels att sammanställa resultat från tidigare forskning, men också samla in och analysera nya data om säkerhetsbranschen och om svenska officerars kunskaper och uppfattningar om säkerhetsföretag i konflikt- eller högriskområden.

För att fokusera studien är den även avgränsad till att främst diskutera säkerhetsföretag som tillhandahåller beväpnade tjänster i högrisk- eller konfliktområden. Som flera forskare påpekat, och som kommer att diskuteras nedan, är detta endast en liten del av säkerhetssektorns totala verksamhet (Abrahamsen & Williams 2011; Mohlin 2012). Samtidigt är ökningen av antalet kommersiella aktörer med våldsbefogenheter fortfarande en central frågeställning, och även om den diskuterats flitigt i olika sammanhang så kvarstår fortfarande många frågor av såväl praktisk som principiell natur kring denna utveckling. Vidare används exempel främst från Irak och Afghanistan. Återigen finns det anledning att understryka att detta innebär klara begränsningar då PSF är och har varit aktiva i långt fler konfliktområden under de senaste decennierna. Dock är fallen på flera sätt formativa och därmed centrala för utvecklingen av säkerhetssektorns roll i internationella operationer – inte minst vad gäller användandet av PSF för beväpnade uppgifter. Vidare är Afghanistan särskilt intressant med tanke på det omfattande svenska engagemanget och med tanke på att svenska myndigheter kontrakterat flera säkerhetsföretag för att skydda personal och infrastruktur i landet (Berndtsson & Stern, kommande 2012).

Studien har genomförts under 2011 och är en kombination av litteraturstudie och empirisk undersökning med såväl kvalitativa som kvantitativa inslag. Den första delen baseras till stor del på resultat från tidigare forskning, men också till viss del på nya data om den svenska säkerhetssektorn svenska företags kontrakt i högriskmiljöer. Diskussioner om företagens juridiska status och konsekvenser av privatisering för civil-militära förhållanden baseras även den på tidigare forskning, men också till del på primärmaterial insamlat genom semistrukturerade kvalitativa intervjuer med företrädare för säkerhetsföretag och svensk militär personal. För den andra delen, som fokuserar på Sverige, har det genomförts en

enkätundersökning bland svenska officerare med utlandserfarenhet. Data från denna enkät – tillsammans med data från djupintervjuerna – används för att söka svar på en del av de frågor som rör attityder gentemot och erfarenheter av PSF hos svensk militär personal. (för vidare diskussion av metodologi, se appendix A nedan).

Rapporten är indelad i två huvuddelar, varav den första ger en överblick över forskningsfältet och centrala problemområden som knyter an till den privata säkerhetssektorns utveckling och användandet av PSF i internationella operationer. Denna del utgörs av teoretiska och konceptuella diskussioner, men innefattar också exempel och erfarenheter från fall som Irak och Afghanistan för att belysa centrala problem och frågeställningar. Den andra delen av rapporten fokuserar på svenska officerare och deras inställning till, och erfarenheter av, den privata säkerhetssektorn. Här diskuteras också frågor om hur säkerhetsbranschen kan förstås som komplement och konkurrent till den svenska Försvarsmakten, samt hur svenska officerare med utlandserfarenhet ser på PSF som alternativ karriärväg.

1. Privata säkerhetsföretag och internationella operationer

Denna del av rapporten ger en överblick över ett flertal frågeställningar och problemområden som rör privata säkerhetsföretag i internationella operationer. Inledningsvis diskuteras frågan om hur man kan definiera företagen och deras anställda samt varför vi ser en ökad användning av kommersiella säkerhetsaktörer i och omkring konfliktområden i perioden efter det kalla kriget. Därefter flyttas fokus till de problem och möjligheter som kan följa av en kommersialisering av militär- och säkerhetsrelaterade uppgifter i och omkring internationella operationer. Avslutningsvis diskuteras hur man kan förstå företagen och deras verksamhet ur ett civil-militärt perspektiv. Sammantaget bidrar denna del med att identifiera ett antal centrala frågeställningar och problemområden, samt att skapa ett ramverk inom vilket vi kan analysera relationer och attityder mellan PSF och militära organisationer.

1.1 Privata säkerhetsföretag – vilka är de och varför finns de?

Forskningen om privata säkerhetsföretag i och omkring väpnade konflikter började ta fart under 1990-talet och har sedan dess växt markant i omfattning, så att det i dagsläget finns en ganska stor kunskapsproduktion inom området. Till en början var forskningen dock i stora stycken begränsad till konflikterna i Sierra Leone och Angola, där (numera ökända och myomspunna) företag som Executive Outcomes (Sydafrika) eller Sandline International (Storbritannien) kontrakterades för att utföra militära operationer. Det stod redan tidigt klart att stora delar av debatten – den vetenskapliga såväl som den politiska och den mediala – om företagen var, och försätter att vara, extremt polariserad. Den ena ytterligheten utgjordes då av de som välkomnade företagen som något av framtidens fredsbevarare, medan den andra ytterligheten representerades av de som ansåg att företagen och de som arbetar för dem inte var något annat än legosoldater i ny tappning. Visserligen har forskningen kommit långt sedan slutet av 1990-talet, men ett flertal av de frågeställningar och grundläggande problem som identifierades är lika aktuella idag – detta gäller inte minst frågan om hur företagen skall definieras.²

Från legosoldater till militära företag till kontraktörer

Frågan om hur vi bäst kan och bör beskriva och definiera kommersiella aktörer som tillhandahåller olika vålds- och säkerhetsrelaterade tjänster har engagerat

² För tidiga bidrag till forskningen och debatten kring säkerhetsföretagens inblandning i väpnade konflikter, se exempelvis Isenberg 1997; O'Brien 1998; Zarate 1998; Howe 1998; Nossal 1998; Shearer 1998; Francis 1999; Cilliers & Mason 1999; Musah & Fayemi 2000; Brooks 2000. För ett tidigt svenskt bidrag om företagens användning som säkerhetspolitiskt verktyg, se även Elg 2000.

forskare inom fältet under drygt ett decennium. Av flera skäl finns dock ingen allmänt vedertagen begreppsbildning, och som Robert Mandel påpekade redan 2002 är definitionsfrågan i många stycken att ett "moras" (Mandel 2002: 127). Detta är en situation som vi troligen kommer att få leva med ännu en tid, inte minst eftersom definitionsfrågan är teoretiskt komplex, men också för att den – mycket beroende på sitt släktskap med fenomenet legosoldater – har kommit att bli politiskt laddad. Som tidigare framgått kommer användaren av denna studie av den generiska termen PSF – privata säkerhetsföretag – för att benämna hela det spektrum av kommersiella aktörer som erbjuder en lång rad väldigt olika tjänster. Valet av terminologi är dock inte självklart och det finns en lång rad möjliga alternativ.

Inom forskningen har det lanserats ett antal termer och beskrivningar av dessa företag, såsom "private security companies" (PSCs), "private military companies/firms" (PMCs/PMFs), "private military and security companies" (PMSCs) eller "military/security contractors". Ett problem med dessa termer är att de signalerar lite olika betydelse och att de innefattar andra begrepp som vid närmare anblick gör frågan om definition än mer komplex. Exempelvis är det svårt att tydligt skilja vad som utgör ett "militärt" företag från ett som tillhandahåller "säkerhet" – inte minst då frågor om vad som anses militär verksamhet tenderar att variera i tid och rum. Vidare finns det problem med frågan om huruvida företagen under alla omständigheter är att betrakta som "privata". Som framgår tydligt om man exempelvis studerar amerikanska PSF som kontrakteras av amerikanska myndigheter så bemannas de av före detta militär personal, inte sällan med nära relationer till personer inom de militära förbanden eller andra myndigheter, samt ett tydligt och uttalat intresse att främja amerikanska intressen. Att under dessa förutsättningar tala om en privat (i motsats till offentlig) verksamhet blir då missvisande.

Ett annat exempel på detta problem är "säkerhetskoordinatorerna" från det svenska företaget Vesper Group som arbetar för Utrikesdepartementets räkning i bland annat Afghanistan. Dessa personer är inte enbart anställda i ett PSF utan även anmälda som ambassadsekreterare och omnämns av UD:s egen säkerhetspersonal som inhyrda "tjänstemän" (Berndtsson 2012). Detta innebär att de inte enbart är privatanställda konsulter utan *också* statliga tjänstemän som åtnjuter diplomatisk immunitet. Poängen är alltså att det tänkta motsatsförhållandet mellan privat och offentligt är satt ur spel och att PSF under dessa förhållanden snarare är att betrakta som någon form av "hybrider" mellan privat och offentlig verksamhet (Carmola 2010: 27ff). Detta är i sig ingenting nytt; den konceptuella uppdelningen mellan "privat" och "offentligt" motsvaras sällan fullt ut av förhållanden i den empiriska världen. Uppluckringen av offentligt och privat är dock en viktig effekt av den så kallade privatiseringen av säkerhet, och bidrar till att göra frågor om definition, ansvar, kontroll och reglering än mer komplexa (för vidare diskussioner, se exempelvis Abrahamsen & Williams 2011; Berndtsson & Stern 2011).

När det gäller frågan om hur företagens verksamhet skall beskrivas finns ytterligare källor till problem och förvirring. Förutom svårigheten med att dra klara gränser mellan vad som å ena sidan karaktäriserar strikt militär verksamhet och vad som å andra sidan är mer civilt präglat säkerhetsarbete så gör företagens mångsidighet denna typ av enkla uppdelning vilseledande. Många företag tillhandahåller en lång rad olika tjänster och skulle kunna karaktäriseras som både "militära" och som "säkerhetsföretag". Ett exempel här är företaget G4S – världens största säkerhetsföretag med över 600 000 anställda i 125 länder – som expanderat avsevärt under det senaste decenniet. Genom uppköp av andra företag (som ArmorGroup och RONCO) erbjuder G4S numera inte bara "traditionella" tjänster som bevakning eller värdetransporter utan även "risk management" i konfliktområden samt ammunitions- och minröjning (G4S websida).

Peter Singer har försökt lösa definitionsproblemet genom att understryka att det är tjänsterna snarare än företagen som behöver kategoriseras. Han föreslår en uppdelning av tjänster och företag som är baserad på var i operationsområdet tjänsterna utförs. På den operationella eller taktiska nivån och nära frontlinjen återfinns "military provider firms" som exempelvis tillhandahåller stridsrelaterade tjänster. Längre bort från frontlinjen finns "military consultant firms" och "military support firms" som snarare fokuserar på rådgivning, träning och icke våldsrelaterad verksamhet som logistik (Singer 2003: 92ff). Denna kategorisering är tilltalande i sin enkelhet, men också problematisk. Återigen finns företag som tillhandahåller såväl logistik som beväpnade personskyddsdetaljer och dessa blir svåra att kategorisera. Dessutom är det svårt att tala om tydliga frontlinjer i många av dagens väpnade konflikter, vilket ytterligare försvårar en strikt inordning av företag i fasta kategorier.

Problemen med att dra tydliga gränser gör dock inte dessa skiljelinjer obetydliga. Som vi kommer att se exempel på nedan finns det ytterligare ett begreppspar som ofta blir viktig när företagen och deras verksamhet skall beskrivas, nämligen uppdelningen i offensiva och defensiva uppgifter. Många menar exempelvis att företagen skall få tillhandahålla "defensiva" uppgifter, men att "offensiva" uppgifter hör till statliga aktörer såsom militära förband.

Även Marcus Mohlin pekar i sin doktorsavhandling på ett flertal problem med etablerade akronymer och försök till precisa kategoriseringar av den mycket diversifierade säkerhetsbranschen. Han föreslår termen "commercial military service providers" (CMSP) för att beskriva företag som tillhandahåller tjänster av militär art – exempelvis utbildning av militära förband eller officerare – till sina klienter (Mohlin 2012). Detta är en steg framåt i den bemärkelsen att begreppet fokuserar på tjänsterna och undviker problem associerade med frågan om huruvida företagen är strikt "privata" eller om de skall kategoriseras som "säkerhetsföretag" eller "militära företag". I denna studie används dock begreppet privata säkerhetsföretag (PSF) som ett samlingsbegrepp för att omfatta hela det spektrum av tjänster som säkerhetsbranschen tillhandahåller, och det finns två huvudsakliga och nära sammanlänkade skäl till detta.

För det första motiveras valet av behovet av en minsta gemensam nämnare: vare sig ett företag tillhandahåller skyddsvakter till en statlig institution, riskanalys och livvakter i en väpnad konflikt, eller instruktörer för att utbilda militära förband, så faller dessa aktiviteter samtliga inom ramen för "säkerhet" i en form eller annan (Nossal 2001: 459). För det andra finns det en poäng i att diskutera säkerhetsbranschen och säkerhetsföretag som ett globalt fenomen som omfattar både traditionella säkerhetsföretag i stabila miljöer (exempelvis Securitas flygplatskontrollanter och skyddsvakter på Arlanda flygplats) och de som specialiserar sig på tillhandahållande av tjänster i högriskmiljöer eller konfliktområden (exempelvis Triple Canopys kontrakt att skydda amerikanska diplomater i Irak). Trots stora skillnader i dessa tjänster och i vilket sammanhang de utförs finns det tydliga kopplingar mellan utvecklingen av säkerhetsbranschens olika delar och mellan de effekter som vi ser av en ökad privatisering av säkerhet i olika miljöer.

För att ytterligare precisera analyser av företagets verksamhet kan man med fördel fokusera på vad det är de är kontrakterade för, alltså vilken verksamhet de faktiskt bedriver, och för vem de arbetar. Ett exempel på hur detta kan göras har lanserats av Christopher Kinsey (2006) som föreslår att företagets aktiviteter kan positioneras i relation till två grundläggande variabler: om företagen är satta att skydda statliga eller privata intressen, samt vilken nivå av våld de kan projicera. Detta ger en bild av hur olika verksamheter (kontrakt) skiljer sig åt och tillåter jämförelser mellan företag och andra aktörer. Beskrivningar och definitioner på den mer specifika nivån måste dock vara mer flexibla och situationsanpassade för att täcka in det breda spektrum av tjänster och produkter som branschen tillhandahåller och för att hantera den förändring som sker inom företagets specialisering. Definitionsfrågan är inte bara teoretisk eller konceptuell utan har även, som diskussionen ovan visat, praktiska konsekvenser.

Vare sig man väljer att se företagen som säkerhetsföretag eller militära företag så skickar valet av terminologi vissa signaler. Tydligast är detta kanske i diskussionerna om hur man skall beskriva och definiera de som arbetar för säkerhetsföretag i konflikt- eller högriskmiljöer. I mångas ögon – och allra tydligast i den tidiga debatten kring företagen i slutet av 1990-talet – är personer som arbetar med militär-relaterad verksamhet att betrakta som "legosoldater" (Arnold 1999; Musah & Fayemi 2000). Med tanke på de i huvudsak mycket negativa associationer som detta begrepp förmedlar i vår tid är det inte svårt att förstå varför säkerhetsföretagen och de som arbetar för dem vänder sig mot denna beskrivning. Dock är det fortfarande så att många tar avstamp i en diskussion av legosoldater, deras historiska betydelse och juridiska status, även om det också finns tendenser till att fenomenet normaliserats eller neutraliserats så att man i juridiska diskussioner oftare benämner dem "kontraktörer" (Krahmann 2012).

Poängen här är inte avgöra huruvida företagen eller deras anställda ytterst är att betrakta som legosoldater i en moralisk eller strikt juridisk mening (exempelvis under Genèvekonventionernas första tilläggsprotokoll från 1977 eller FN:s konvention från 1989) utan snarare att peka på den laddade och ofta extremt

polariserade och politiserade debatt som omger den privata säkerhetssektorn. Detta i sin tur påverkar inte bara frågor om hur de beskrivs eller definieras, utan också hur förhållanden mellan PSF och andra aktörer fungerar och vilka källor till friktion som finns. Innan vi diskuterar dessa frågor vidare är det dock viktigt att stanna upp och fråga sig varför vi ser en ökande användning av PSF i konflikt- och högriskområden.

Säkerhetsbranschens utveckling efter det kalla kriget

Det finns många faktorer som tillsammans förklarar ökningen i användandet av kommersiella lösningar för vålds- och säkerhetsrelaterade tjänster i perioden efter det kalla kriget. Vad som följer skall inte ses om en heltäckande bild av fenomenets framväxt, utan en översikt av några av de viktigaste förklaringarna till den ökande privatiseringen eller kommersialiseringen av krig och säkerhet.³

Till att börja med brukar man lyfta fram strukturella förändringar i kölvattnet av kalla krigets slut och nedmonteringen och nedskärningen av en lång rad säkerhetsstrukturer och militära institutioner världen över. Slutet på den bipolära världsordningen fick delvis som följd att många av världens stater minskade sina militära styrkor, vilket ledde till en stor tillgång på före detta militär personal. Samtidigt utbröt under tidigt 1990-tal flera väpnade konflikter – exempelvis i Somalia, Sierra Leone, Angola, Bosnien och Rwanda – som det internationella samfundet visade sig oförmöget och/eller ovilligt att hantera. I det ”säkerhetsvacuum” som skapades i flera av dessa konflikter fanns en stor efterfrågan på militär personal, och privata företag, ofta skapade och bemannade av före detta militärer, kontrakterades av såväl regimer och transnationella företag (inom exempelvis gruv- och oljeindustrin) som ansåg sig hotade och som såg få andra alternativ än den privata sektorn.

Till denna utveckling skall också läggas den globala trenden mot en minskning av offentliga sektorer och en tilltagande tro på marknadsanpassade lösningar på sociala problem. Privatiseringsvågen, med rötter i USA och Storbritannien, vilade bland annat på idén att tjänster som tidigare producerats av den offentliga sektorn kunde levereras bättre, billigare och mer effektivt av den konkurrensutsatta privata sektorn. Denna utveckling påverkade samhällssektorer som förknippats med tanken om välfärdsstaten, såsom utbildning och sjukvård, men nådde gradvis även områden som förknippas med det statliga våldsmonopolet, skyddet av medborgare och upprätthållande av lag och ordning. Man uppskattar att den globala säkerhetssektorn nästan fyrdubblades mellan 1990 och 2010, och en del av denna ökning utgjordes av företag som specialiserade sig på säkerhetstjänster

³ Här är det viktigt att återigen poängtera att förekomsten och användandet av icke-statliga aktörer för krig och beskydd har en lång historia; det är alltså inte bara ett ”nytt” fenomen. I ett längre perspektiv kan dagens ökade användningen av PSF tolkas som en ”återprivatisering” av krig och säkerhet, där olika typer av icke-statliga aktörer återigen får större betydelse. För vidare diskussioner av PSF i ett längre historiskt perspektiv, se exempelvis Singer 2003; Avant 2005; Kinsey 2006; Percy 2007; Berndtsson 2009; Ortiz 2010).

i högriskområden och instabila samhällen (Abrahamsen & Williams 2011). Utvecklingen främjades även av globaliseringen som underlättade förflyttningar av kapital, företag och arbetskraft, och som förstärkte utvecklingen mot en ”marknadsanpassning” av staten (Singer 2003; Stanger 2009).

Utöver dessa faktorer brukar man också lyfta fram förändrade konfliktmönster. Här talar man exempelvis om krigens förändrade natur; en utveckling mot en ”ny” typ av krig som traditionella militära organisationer var dåligt anpassade för att utkämpa, och där icke-statliga aktörer – inklusive PSF – ökar i betydelse (van Creveld 1991; Kaldor 1999; Münkler 2005; Coker 2009). Efterfrågan på den privata säkerhetssektorns tjänster i och omkring konflikt- och post-konfliktområden är delvis också en funktion av en förändrad syn på konflikt- eller krishantering och fredsbyggande, vilket i sin tur lett till en förändrad roll för såväl militära förband och civila myndigheter som internationella organisationer och NGOs (Non-Governmental Organisations). Det finns många sätt att beskriva denna förändring; ett sådant är införandet av en ”comprehensive approach” (ibland även ”whole of government approach” eller ”integrated approach”) i internationell krishantering och återuppbyggnad i svaga eller konfliktdrabbade stater. Dessa strategier understryker kopplingen mellan säkerhet och utveckling samt vikten av en ökad integrering och samverkan mellan politiska, militära och civila resurser i konflikthantering.⁴ I kölvattnet av denna utveckling har efterfrågan på säkerhet och olika former av understöd i internationella operationer ökat – ett behov som dagens nedbantade och specialiserade militära organisationer inte kan tillgodose utan som istället i ökande grad tillfredsställs av PSF på kontraktbasis.

Slutligen kan man hålla fram händelserna den 11 september och det efterföljande globala ”kriget” mot terrorismen som en bidragande faktor. I detta sammanhang talar man bland annat om utvecklingen av ett risksamhälle, där människor, organisationer, myndigheter och stater är mer och mer upptagna av att kalkylera och motverka risker av olika slag. I risksamhället finns en ständigt ökande efterfrågan på experter för att identifiera hot, undvika risker och tillhandahålla säkerhet av olika slag. Dessa experter hämtas inte enbart från statliga säkerhetsinstitutioner som polis, militär eller underrättelseväsen, utan också från privata säkerhetsföretag specialiserar sig på hotbildsanalyser och tillhandahållandet av tjänster och teknologi för risk- eller krishantering (Krahmann 2010b). Det är inte bara stater eller myndigheter som efterfrågar säkerhetsföretagens tjänster i instabila miljöer; även olika humanitära organisationer som opererar i konfliktområden är beroende av skydd för sin verksamhet. Detta betyder att PSF måste

⁴ Det finns många sätt att beskriva dessa förändringar och deras effekter för internationella operationer, sammansmältningen av säkerhet och utveckling, utveckling av risksamhället och omorganisationen och förändringar i användandet av militärt våld. För några definitioner och vidare diskussioner, se exempelvis Förenta nationerna (FN) 2006; OECD 2006; MoD 2006; Nato’s New Strategic Concept 2010; de Coning 2008; Friis 2010; Friis & de Coning 2011; Stern & Öjendal 2010; King 2011; Coker 2009).

kunna skapa trovärdiga bilder av sig själva som säkerhetsexperter i relation till (ibland väldigt) olika klienter så att de ömsom understryker sin militära expertis, ömsom framhäver ”humanitära ideal” (Joachim & Schneiker 2012; Berndtsson 2012; Carmola 2010).

Sammanfattningsvis finns alltså ett flertal faktorer som påverkar den ökade efterfrågan på kommersiella säkerhetstjänster både i stabila samhällen och i konfliktområden. Vad betyder då denna utveckling för internationella operationer och militära organisationer? Vilka utmaningar och möjligheter skapas av ett ökat beroende av marknadsanpassade lösningar på säkerhetsproblem?

1.2. PSF i internationella operationer – möjligheter och utmaningar

Trots att frågorna om effekterna och konsekvenserna av användandet av PSF är högst relevanta vet vi än så länge för lite för att kunna besvara dem på ett tillfredsställande sätt. Detta är dels en effekt av att forskningen om detta fenomen dras med svårigheter att studera en bransch som till sin natur är förtegen om mycket av sin verksamhet. Detsamma gäller i stor utsträckning företagens klienter; till och med i ett öppet samhälle som Sverige har det visat sig relativt svårt att utreda omfattningen av svenska myndigheters användande av PSF i exempelvis Afghanistan. Anledningarna till den tystlåtenhet som ofta omgärdar säkerhetsbranschen är många och varierande, men effekterna är i alla fall en tämligen stor brist på kunskap de om kort- och långsiktiga effekterna av privatiseringen av säkerhet. När det gäller företagets aktiviteter i konfliktområden finns det dock många indikationer på allvarliga problem, samtidigt som PSF onekligen erbjuder en rad möjligheter för sina klienter. Vad som följer nedan skall ses som en översikt av några av dessa problem och möjligheter.

I den tidiga forskningen om PSF diskuterades företagen i relation till det så kallade statliga våldsmonopolet, alltså tanken om att stater är politiska organisationer som söker skapa och upprätthålla ett monopol på legitim vålds- och tvångsutövning. För detta ändamål skapas institutioner såsom polis och militär, som i sin tur förlänas befogenhet att utöva våld och tvång i statens namn och till skydd för territoriet och samhället. Denna fråga är intimt sammankopplad med synen på den demokratiska staten som tillhandahållare av skydd för sina medborgare. Mot dessa idealmodeller ställs så den ökade marknadsanpassningen av vålds- och säkerhetsrelaterad verksamhet, vilket i sin tur kan anses förändra förutsättningarna för de statliga aktörer som traditionellt förknippats med dessa uppgifter, och leda till ökade svårigheter att tillgodose demokratiska värden såsom insyn, kontroll och ansvarsutkrävande (Berndtsson 2009: 37f; Krahnann 2010a: 21-50).⁵

⁵ Det är viktigt att hålla i minnet att det handlar om ett ideal; i ett längre historiskt perspektiv är idén om ett statligt våldsmonopol relativt ny och den kontroll som stater de facto utövar över våldsanvändning och våldsinstrumenten varierar i tid och rum (Tilly 1992; Thomson 1994, 1995; Singer 2003). Dock är det utan tvekan så att tanken om ett statligt våldsmonopol och statlig (demokratisk) kontroll över våldsmekanismerna är central för hur vi tänker kring den moderna demokratiska staten och tillmätts ofta stort normativt värde.

Denna förskjutning av funktioner och ansvar till den privata sektorn ställs på sin spets i väpnade konflikter när PSF anlitas för beväpnade uppdrag; ju närmare den verksamhet vi normalt förknippar mer eller mindre uteslutande med militära förband, desto mer kontroversiell tenderar inblandningen av PSF att vara. Detta är en av förklaringarna till varför vi inte längre har företag som, likt Executive Outcomes i slutet av 1990-talet, (öppet) förklarar sig villiga att åta sig stridsuppdrag i konfliktområden. Det är också en av anledningarna till varför man i USA ägnat stor kraft åt att diskutera hur man skall kunna begränsa beroendet av PSF, särskilt för funktioner som anses vara statens (eller militärens) kärnuppgifter – så kallat ”inherently governmental functions” (Commission on Wartime Contracting 2011).

En grundläggande principiell fråga har alltså varit och fortsätter att vara huruvida PSF utmanar eller urholkar det statliga våldsmonopolet. Dock är ju beväpnade uppdrag långt ifrån det enda som företagen gör i olika högrisk- eller konfliktområden, och detta är viktigt att poängtera. Mycket av forskningen kring PSF har kommit att cirkulera kring frågor om våldsanvändning, men faktum är att dessa uppgifter endast står för en liten del av företagets totala verksamhet (Mohlin 2012: 45). Fokuseringen på beväpnade uppdrag är förståelig då dessa kan ses som särskilt kontroversiella och problematiska, men har också lett till att forskning och kunskap om andra områden är eftersatt. Detta gäller även inom den mediala och politiska debatten, där andra, icke-våldsrelaterade aspekter av PSF verksamhet sällan är föremål för diskussion. Medan denna rapport också fokuserar i huvudsak på företag som erbjuder beväpnade tjänster så är det viktigt att komma ihåg att problemområdet är bredare än så, om inte annat så för att se säkerhetsbranschen i ett större sammanhang och för att ge en mer nyanserad bild av fenomenet.

Marknaden i internationella operationer

Som tidigare nämnts används PSF för en lång rad uppdrag i internationella operationer, från att tillhandahålla rådgivning, utbildning och stationär bevakning av militära och civila installationer, till att bidra med underrättelseinhämtning eller beväpnad personal för konvojeskorter eller personskydd. En del av dessa uppdrag faller nära den verksamhet vi normalt förknippar med militära organisationer, medan andra är mer relaterade till traditionella säkerhets- och stödfunktioner som i långa tider tillhandahållits av kontrakterad personal. I Irak har företag som ArmorGroup, Control Risks, Aegis eller Hart, liksom DynCorp, Triple Canopy, MPRI (Military Professional Resources Incorporated) och, fram till 2007, Blackwater/Xe, arbetat för exempelvis brittiska och amerikanska myndigheter och för oljeindustrin med hela spektrumet av privata säkerhetstjänster, inklusive väpnat personskydd, bevakning av framskjutna baser och underrättelseinhämtning. Även i Afghanistan har en lång rad PSF använts flitigt av afghanska myndigheter, liksom av Nato-koalitionen, icke-Natomedlemmar som Sverige, samt av internationella organisationer som FN och av privata företag.

USA är den avgjort största användaren av PSF i både Irak och Afghanistan. 2009 räknade man med att över 18 000 beväpnade vakter från PSF arbetade bara för amerikanska myndigheter i Afghanistan och Irak, och att uppskattningsvis så många som 100 000 personer totalt arbetade för PSF i de båda länderna (Schwartz 2009). I en annan rapport anges att per 30 juni 2011 anlätade amerikanska försvars- och utrikesdepartementen tillsammans med USAID över 25 000 privata säkerhetsvakter bara i Afghanistan (*Commission on Wartime Contracting* 2011: 57). När USA påbörjade det militära tillbakadragande från Irak blev PSF också en viktig del i landets ”exit-strategi” då företagen skyddar den kvarvarande amerikanska diplomatiska närvaron i landet. I både Irak och Afghanistan har säkerhetsföretagen även varit av central betydelse för att organiseringen och genomförandet av logistikstöd till militära baser och posteringar (Kinsey 2009). I andra fall – som Liberia och Bosnien – har företag som MPRI, PAE och DynCorp anlåtats för att bland annat tillhandahålla rådgivning, taktisk utbildning och bidra med expertis inom SSR (Security Sector Reform)-program (Mohlin 2012). Beroende på hur man definierar branschen kan man eventuellt också lägga till det teknisktöd och underhåll som också tillhandahålls av privata företag som SAAB Security eller Ericsson i olika högrisk- eller konfliktområden.

I ett svenskt perspektiv är användandet av PSF i internationella operationer en relativt ny företeelse, åtminstone när det gäller vissa typer av tjänster. Det ovan nämnda kontraktet mellan Utrikesdepartementet och Vesper Group var det första i sitt slag, och företaget tillhandahåller sedan 2008 ”säkerhetskoordinatorer” och livvakter, bland annat till ambassaden i Kabul och till fältkontoret i Mazar-e-Sharif. Ambassaden i Kabul anlitar också företaget Saladin, bland annat för stationär bevakning och tillhandahållande av en QRF (Quick Reaction Force). Vidare använder Försvarsmakten företaget Supreme Foodservice GmbH för logistik- och underhållstjänster, samt för tillhandahållande av obehäpnade inpasseringskontrollanter (”Access Control Personnel”), exempelvis vid Camp Northern Lights i Mazar-e-Sharif.⁶

Supreme i sin tur anlitar ett australiensiskt PSF (Compass Security) för skyddet av sina transporter. Slutligen kan man också tala om ett indirekt beroende av PSF bland svenska myndigheter som sekonderar personal till internationella organisationer som World Food Program eller EUPOL Afghanistan, vilka i sin tur anlitar privata företag för skydd av personal och infrastruktur (Berndtsson 2012, Berndtsson & Stern, kommande 2012). Detta är troligen inte hela bilden av Sveriges användande av PSF, men den är tillräcklig för att visa att svenska myndigheter är en del av denna utveckling och därmed bör ta hänsyn till dess effekter i planeringen och utförandet av sina internationella engagemang.

⁶ Innan man gick över till dagens system med privatanställd personal för inpasseringskontroll användes beväpnade lokalanställd personal. Samma personer anställdes sedan av Supreme då företaget övertog inpasseringskontrollen, samtidigt som man övergick till ett system med obehäpnade kontrollanter. Den beväpnade bevakningen sköts nu enligt uppgift av svensk militär personal (Intervju, anonym 2011).

Som antydde ovan finns det många sätt att tolka den ökande användningen av PSF i internationella operationer. Till att börja med kan man hävda att företagen bidrar med expertis och personal som möjliggör eller förbättrar viss verksamhet. Ett exempel här skulle återigen kunna vara anlitaandet av Vesper Group, där varken Försvarsmakten eller Polisen ansågs kunna bidra med det skydd som man ansåg sig behöva för den diplomatiska närvaron och Sveriges deltagande i återuppbyggnads- och utvecklingsprojekt (Berndtsson 2012). Ett närliggande argument är också att när PSF tar sig an vissa uppgifter (stationär bevakning, utbildning av lokal militär och polis eller personskydd) så frigörs militär personal som då kan fokusera på stridsrelaterade uppgifter istället. I detta perspektiv blir PSF en (ytterligare) del av de verktyg som stater och andra organisationer har till sitt förfogande i operationer där det finns skydds- eller säkerhetsbehov som inte kan täckas in med befintliga resurser. Eftersom företagen är specialiserade och konkurrerar med varandra om kontrakt, menar många, blir dessutom kvalitén på de tjänster som levereras bättre. Till detta kan läggas att företagen ofta inte är bundna av politiska hänseenden på samma sätt som stater, vilket gör att de kan agera i situationer där stater är ovilliga eller oförmögna att ingripa (se exempelvis Shearer 1998).

Ett annat exempel är att PSF kan användas som ett komplement till – eller istället för – statliga resurser när det gäller att främja staters militärstrategiska och utrikespolitiska intressen i andra länder. Marcus Mohlin visar exempelvis hur USA:s användande av PSF för utbildning av militär i Bosnien och Liberia kan ses som ett sätt att utöva inflytande och främja amerikanska strategiska intressen utan att använda amerikansk militär personal (Mohlin 2012). I sin studie av effekterna av användandet av PSF finner även Molly Dunigan att det finns stöd för att hävda att företagen under vissa omständigheter kan främja militär effektivitet på både operativ och strategisk nivå, särskilt om de integreras väl i militära organisationer, eller om de används istället för militära förband för vissa uppdrag (Dunigan 2011). På grund av de kvalitets- och effektiviseringsvinster som kan följa av ett användande av PSF i olika sammanhang har det även föreslagits att dessa företag kan ingå i en omorganisation av FN:s fredsbevarande operationer och bidra med såväl logistik som en stående militär styrka (Patterson 2009).

Även om dessa författare pekar på *potentiella* fördelar med PSF är de samtidigt noga med att poängtera att eventuella strategiska, operativa eller funktionella fördelar med PSF beror på hur användandet av företagen är strukturerat. Som vi skall se finns en rad faktorer som komplicerar bilden av PSF avsevärt.

En stor del av kritiken mot PSF i internationella operationer är baserad på argumentet att företagen är dåligt reglerade och kontrollerade.⁷ Man pekar exempelvis på svårigheterna att applicera befintlig internationell rätt

⁷ Det finns en stor mängd studier kring företagens juridiska status och de svårigheter och möjligheter som förknippas med nationell och internationell reglering, men trots detta återstår många frågor. Denna rapport diskuterar några av dessa aspekter, dock utan att göra något som helst anspråk på någon genomgripande kartläggning av juridiken kring PSF (för vidare diskussioner, se exempelvis Zarate 1998; Nossal 2001; Holmqvist 2005; Gillard 2006; Percy 2006; Doswald-Beck 2007; Verkuil 2007; Engdahl 2008; Caparini 2008; Dickinson 2011). För en diskussion om PSF och svensk lagstiftning, se Bergman 2010.

på företagen och deras anställda och det faktum att nationella lagstiftningar i länder där företagen är aktiva ofta är bristfälliga eller obefintliga. Exempelvis har det visat sig svårt att avgöra huruvida företagens anställda kan kategoriseras som kombattanter samt om de juridiskt kan klassificeras som legosoldater. Ett uppenbart problem är att det i dagsläget inte finns något internationellt regelverk som specifikt riktar in sig på PSF. Bristande reglering har gjort det svårt att lagföra företag och individer som begått överträdelser. Dessa brister har uppmärksammats och enskilda stater, som USA, har arbetat för att skärpa den nationella regleringen och tillsynen av PSF och deras anställda (Kinsey 2009; Elsea 2010). I USA har man haft ytterligare anledning att se över reglering och kontroll då man räknar med att bedrägerier och svinn bland samtliga kontraktörer (inklusive PSF) i Irak och Afghanistan kostat de amerikanska skattebetalarna mellan 30 och 60 miljarder dollar (*Commission on Wartime Contracting* 2011).

Det har även gjorts vissa framsteg internationellt när det gäller reglering. Exempelvis har det Schweiziska utrikesdepartementet drivit en process som resulterat i ett dokument – det så kallade Montreaux-dokumentet från 2008 – som klargör vilka delar av internationell rätt som är applicerbar på PSF. Processen har också lett fram till en internationell uppförandekod för PSF – International Code of Conduct for Private Security Providers – som anger generella regler och riktlinjer kring exempelvis våldsanvändning, vapenhantering, arbetsmiljö och incident-rapportering. I dagsläget har över 250 säkerhetsföretag från hela världen undertecknat dokumentet. Dock är det frivilligt för företagen att inordna sig under uppförandekoden, och sanktionsmöjligheterna är fortfarande begränsade.

Ett ytterligare problem som är relaterat till reglering och kontroll är bristerna i översyn över företagens verksamhet. Trots att företagens våldsanvändning i fall som Irak var och är tydligt reglerad i speciella "Rules for the Use of Force" (en civil variant av Rules of Engagement, ROE) så var den statliga (amerikanska/brittiska/irakiska) översynen – särskilt under perioden 2004-2007 – mycket bristfällig, vilket ledde till en rad problem, som att våldsamma incidenter inte rapporterades och att personer med kriminellt förflutet tilläts arbeta med beväpnade uppgifter för PSF (Berndtsson 2009; Kinsey 2006, 2009). Trots att det skapats flera system för att öka kontrollen av PSF i internationella operationer – särskilt efter incidenten med Blackwater vid Nisour-torget i centrala Bagdad i september 2007 då 17 civila miste livet, återstår stora brister i översynen. Som Thomas C. Bruneau observerar i sin studie av USA, det land där användandet av PSF gått längst, liksom ansatserna till ökad reglering och kontroll:

Oversight...has not kept up with rampant privatization, nor has there been a methodological, long-term, and in-depth study of the effects and outcomes of contracting out. The wars in Iraq and Afghanistan has taken contracting to a whole new level, where we have seen private contractors... taking on missions that until recently were assumed to be the rightful responsibility of the U.S. military. (Bruneau 2011: 163)

Brister i översyn och reglering indikerar svårigheter med den demokratiska kontrollen över våldsmedlen, och bidrar ytterligare till bilden av PSF som oreglerade. Frågor om insyn och kontroll kompliceras även av att företagen är just *privata* (som i registrerade kommersiella bolag) och alltså inte omfattas av exempelvis offentlighetslagstiftning på samma sätt som statliga myndigheter.

Det har även argumenterats för att den miljö eller kultur som råder inom vissa PSF – särskilt bland amerikanska företag som arbetar med personskydd – underblåser en typ av cowboy-mentalitet eller hypermaskulinitet som legitimerar aggressivt beteende, vilket i sin tur kan skapa problem för klienter och de som företagen skall samverka med (Avant 2005; Higate 2012). Vidare har många forskare observerat att användandet av PSF innebär en kommersialisering av säkerhet som flyttar inflytande och beslutsfattande över vålds- och säkerhetsrelaterad verksamhet till vinstdrivande aktörer bortom demokratisk kontroll. Dessutom leder denna utveckling till ett ökat inflytande för privata säkerhetsföretag över hur hot och hotbilder identifieras, samt över utformandet av strategier för att hantera dessa (Leander 2007; Krahmman 2010b; Berndtsson & Stern 2011). Michael C. Williams och Rita Abrahamsen sammanfattar utmaningarna som ett ökat beroende av PSF genererar:

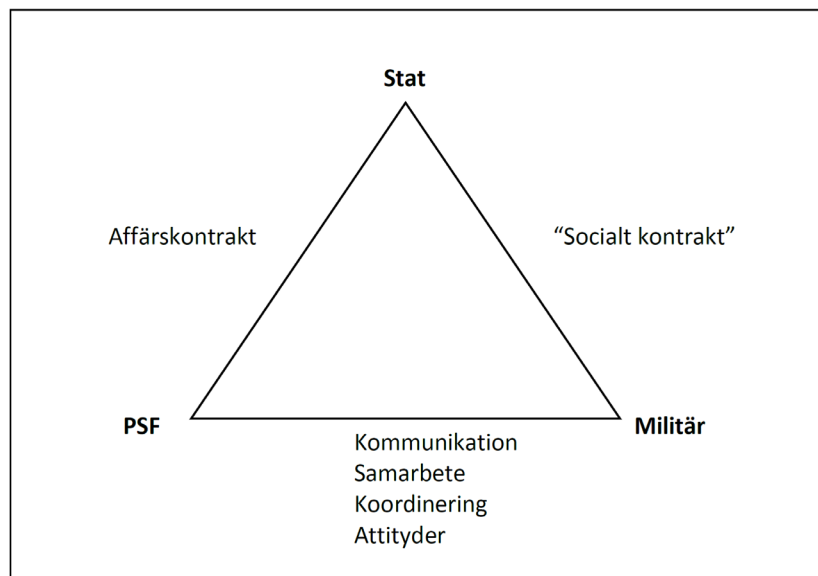
The possible abuses that follow from the ability of private actors to wield force, to influence political agendas, to accumulate knowledge and transfer competences away from the public domain and move decision making outside democratically accountable forums to private offices are key challenges of our times. (Abrahamsen & Williams 2011: 5)

Frågan om förskjutning av kompetens och beslutsfattande leder vidare till frågan om statlig (och militär) kontroll och översyn av företagen i konfliktområden. Detta problemområde grundar sig till stor del i förhållanden mellan PSF, militära kontingenter och civila myndigheter eller uppdragsgivare. Användandet av säkerhetsföretag i exempelvis Irak har i många fall förändrat och försämrat militär effektivitet och befintliga civil-militära förhållanden, och skapat friktion mellan militära förband, myndigheter och säkerhetsföretag (Berndtsson 2009; Krahmman 2010a; Dunigan 2011; Bruneau 2011). Dessa problem har uppstått främst på grund av oklara roll- och arbetsfördelningar, okunskap, fördomar, olikheter i lön, utrustning, anställningsvillkor etc. I flera fall har detta lett till svåra brister i samarbetet mellan olika aktörer och i vissa fall även till våldsamheter. Inom detta område behövs mer kunskap om hur samarbete är strukturerat, hur det fungerar (eller inte) och, vilket kommer att diskuteras nedan, vilka uppfattningar (eller bilder) som statliga och icke-statliga aktörer har av varandra. För att utveckla dessa tankegångar och på samma gång bädda för analysen av studien av de svenska officerarnas inställningar är det lämpligt att först fördjupa diskussionen om PSF inverkan på civil-militära relationer.

Ett civil- och PSF-militärt problemkomplex

Flera forskare har studerat frågor som rör PSF genom att använda teoretiska insikter från militärsociologi och civil-militära relationer. Från dessa perspektiv har man bidragit med viktiga kunskaper om statlig kontroll över PSF och de formella och informella relationerna mellan PSF, militära organisationer och de politiska makt-havarna. En central insikt här är att förekomsten av PSF i internationella operationer, kombinerat med de många skillnader som finns mellan militära institutioner och privata säkerhetsföretag, förändrar sammansättningen av och förhållanden mellan aktörer som utför vålds- och säkerhetsrelaterade uppgifter och de som kontrollerar verksamheten. Ett exempel på hur vi kan tänka oss dessa relationer illustreras i figuren nedan.

Figur 1. PSF och civil-militära relationer – en tankemodell

Källa: Baserad på Berndtsson 2008 och 2009

Den grundläggande idén är att civil-militära förhållanden (i idealfallet) är grundade i ett hierarkiskt förhållande mellan militären och dess uppdragsgivare: staten. Tankegången är enkel; den institution som innehar de mest omfattande våldsmedlen måste vara strikt kontrollerad så att den förblir ett instrument i statens tjänst (för statens skydd) och inte ett hot mot staten eller befolkningen. Förhållandet är dels baserat på tanken om statlig, demokratisk kontroll över våldsmedlen, dels på ett "socialt kontrakt" mellan de som utgör kärnan i militära institutioner – officerarna – och staten. Detta kontrakt manifesteras och befästs på olika sätt, exempelvis genom inrättandet av olika lojalitetsförklaringar (som krigsmannaed, faned, soldaterinran etc.) mellan soldater/officerare och staten. Staten kontrollerar också militären – med olika grad av framgång – i sin roll som dess (enda) uppdragsgivare och som lagstiftare (Feaver 1996, 1999).

När det gäller relationen mellan PSF och staten skiljer den sig från militärens. Ytterst baseras relationen på ett affärskontrakt som binder företaget till sin klient för en viss period och för ett visst uppdrag. Här handlar det alltså inte om en institution vars existensberättigande grundas i att den tjänar *en* stat; PSF arbetar för och är lojala mot olika, ibland konkurrerande klienter och är vinstdrivande företag vars överlevnad beror på dess förmåga att tjäna pengar. Även om anställda i PSF kan vara före detta officerare med nog så starka emotionella band till en specifik stat så kvarstår det faktum att de är anställda av ett företag – ofta på korttidsbasis – och därmed skiftar uppdragsgivare i takt med att företaget de arbetar för byter klienter. Dessa skillnader är viktiga, inte bara när vi diskuterar frågor om demokratisk kontroll och reglering utan även när vi studerar utmaningar och möjligheter i relationerna mellan olika aktörer i internationella operationer (för exempel på forskning om PSF som anlägger civil-militära perspektiv, se exempelvis Singer 2003; Avant 2005; Alexandra *et al.* 2008; Leander 2007; Berndtsson 2009; Krahmman 2010a; Bruneau 2011; Baker 2011).

Med utgångspunkt i tankemodellen ovan kan vi också börja diskutera hur användandet av PSF skapar nya strukturer och då särskilt vad vi kan kalla ”PSF-militära” förhållanden. Dessa förhållanden bestäms av en rad olika faktorer, som exempelvis vad företagen är satta att göra inom ett specifikt operationsområde, vilka de är kontrakterade av, om de utför beväpnade uppdrag etc. Men de formas också av de formella och informella regler, normer, attityder och mytbildningar som existerar mellan individer i företagen och militära förband, vilket i sin tur påverkar möjligheterna till fungerande kommunikation, koordinering och samarbete. Detta gäller inte bara PSF; i operationsområdet finns en rad olika aktörer – privata såväl som statliga – som måste förhålla sig till och samverka med PSF. Dock är säkerhetsföretagen speciella såtillvida att de ofta kontrakteras för att utföra arbete som förknippas med militären (beväpnade uppdrag eller insamling och bearbetning av underrättelsematerial i konfliktområden). Detta innebär att brister i kommunikation eller koordinering mellan PSF och militär kan få allvarliga och ibland våldsamma konsekvenser. Användandet av PSF för beväpnade uppdrag innebär också att man introducerar ytterligare en kategori beväpnad personal, vars beteende påverkar säkerhetssituationen för många andra aktörer, inklusive militära förband.

Mot bakgrund av detta resonemang framstår då de föreställningar och kunskaper som PSF och militär personal har av varandra som viktiga för att förstå hur samarbete och kommunikation kan fungera (eller inte). Många personer som jag intervjuat – både för denna studie och under insamlandet av data under perioden 2004-2009 – vittnar exempelvis om den avundsjuka som ofta finns mellan PSF och militära förband, grundat i olikheter i lön, utrustning och arbetsförhållanden. Andra pekar på bilden av anställda i PSF som ”legosoldater” och menar att detta är en källa till friktion. Ytterligare andra pekar på onödigt

risktagande och aggressivt beteende hos vissa PSF-anställda, på otillräcklig reglering av företagen och deras verksamhet, eller på brister i de formella relationerna och kommunikationskanalerna och mellan militära förband och säkerhetsföretag. Som en PSF-anställd före detta svensk officer uttryckte det när han talade om sin tid i Irak:

[D]en gängse uppfattningen bland oss som jobbade var att britterna såg oss som legosoldater och att det fanns väl både en slags respekt, en fruktan, men också en motvilja mot vad vi gjorde. Vissa var avundsjuka liksom för de tyckte att vi tjänade en massa pengar... på konflikten (citerad i Berndtsson 2009, original på svenska).

Samtidigt som dessa negativa bilder är viktiga måste man komma ihåg att det finns många positiva erfarenheter av PSF-militär samverkan i insatsområden, och många lyfter också fram PSF som ett komplement till militära förband – inte minst i operationer som innehåller stora civila komponenter vars säkerhet inte kan täckas av den militära närvaron, exempelvis som i Afghanistan.

Poängen här är alltså inte att användandet av PSF automatiskt skapar problem. Dock är det viktigt att befintliga problem lyfts fram, och att vi samtidigt konstaterar att vi inte vet tillräckligt om hur PSF-militära relationer ser ut eller fungerar för att kunna dra generella slutsatser. Vi kan dock komma en bit på väg genom att titta närmare på svenska officerares kunskaper om, och inställningar till, säkerhetsföretag i internationella operationer. Enkäten och samtalsintervjuerna med svenska officerare ger indikationer på hur man ser på PSF både som aktörer i operationsområdet, men också som potentiella arbetsgivare.

2. Svenska officerare och den privata säkerhetssektorn

I sektionen ovan underströks vikten av att få bättre kännedom om förhållanden mellan militära organisationer och PSF, dels för att förstå hur de olika aktörerna ser på och förstår varandra, dels för att identifiera potentiella problem när det gäller såväl samarbete i operationsområden som förflyttning av personal från militära organisationer till den privata säkerhetssektorn och vice versa. I den internationella forskningen finns relativt lite systematiskt insamlad och publicerad kvantitativ data om vilka uppfattningar officerare och soldater har av PSF och deras anställda i konfliktområden. Däremot finns flera studier baserade på kvalitativa data baserade på djupintervjuer eller dokumentstudier som antyder att uppfattningar, attityder och kunskaper är viktiga för att förstå olika aspekter av civil-militära eller PSF-militära relationer (se exempelvis Berndtsson 2009; Avant 2005).

I Sverige finns inga tidigare publicerade studier om officerarnas inställningar till PSF, men det är känt att ett flertal svenska officerare har arbetat och arbetar för bland annat svenska, brittiska och amerikanska säkerhetsföretag i både Irak och Afghanistan. Det är också känt att det finns ett fåtal svenska företag som tillhandahåller en rad olika tjänster i konflikt- eller högriskområden (exempelvis Vesper Group och Scandinavian Risk Solutions), samt att såväl Försvarsmakten som svenska civila myndigheter – både genom direkta kontrakt och genom underleverantörer – använder sig av tjänster från privata företag för en rad olika skydds- och säkerhetsrelaterade tjänster i exempelvis Afghanistan.

Ökade kunskaper behövs dock inom en rad områden; exempelvis är viktigt att känna till mer om vilka erfarenheter svenska officerare har av att arbeta med (eller i samma område som) privata säkerhetsföretag och generellt vilka uppfattningar som finns om de privata säkerhetsaktörerna och deras roll i internationella operationer. Dessutom, PSF är inte militära organisationer, men de konkurrerar allt oftare om samma personal och om att kunna leverera expertis inom områden som traditionellt sett förknippats mer eller mindre uteslutande med statliga myndigheter som polis, militär och underrättelsetjänst. Som nämndes ovan kan företagen sägas ha kommersiella eller affärsmässiga band till staten, till skillnad från de emotionella och/eller sociala band som man ofta anser att militären (officerare) har. Företagen arbetar på en global marknad och för olika klienter, medan den moderna militären knappast kan sägas vara skapad för att generera ekonomiska vinster och är hårt knuten till endast en klient eller uppdragsgivare som definierar dess roll och legitimerar dess existens. Dessa olikheter reser viktiga frågor om konkurrens, expertis och attityder, om karriärval och värdering av meriter:

- Hur ser svenska officerare på användandet av PSF i internationella operationer?
- I vilken utsträckning arbetar svenska officerare för säkerhetsföretag i konfliktområden?

- Vilka erfarenheter/kunskaper/expertis skaffar sig de som arbetar för den privata sektorn i exempelvis Irak och sedan söker sig tillbaka till Försvarsmakten?
- Hur skall dessa erfarenheter/kunskaper värderas?
- Hur påverkar privatiseringen av säkerhet på sikt personalförsörjningen inom vissa specialistområden (och vad är i så fall konsekvenserna av detta)?

Inom ramen för en pilotstudie är det givetvis inte möjligt att fullt ut besvara dessa frågor, men genom att samla in och systematisera vissa data om officerarnas syn på PSF blir det möjligt att visa på frågornas komplexitet samt på centrala tendenser och möjliga samband. Dessa insikter ökar vår förståelse av fenomenet som helhet och kan användas för att generera nya frågor om konsekvenserna av en ökad användning av PSF för militära organisationer i fredstid, för internationella operationer och för civil-militära relationer.

En sådan förståelse är viktig i ett svenskt perspektiv, inte minst eftersom Försvarsmakten opererar i områden där företagen rör sig och för att svenska myndigheter i ökande grad verkar vara beroende av PSF för sin verksamhet i insatser som den i Afghanistan. Som nämnts tidigare har dock debatten om fenomenet ofta lyst med sin frånvaro i Sverige. En intervjuperson som är verksam inom Försvarsmakten beskrev denna brist på debatt i relation till Utrikesdepartementets kontrakt med Vesper Group:

Det har varit ganska lite debatt i media. Fenomenet har diskuterats lite när det gäller stödet till UD. [Det är] viktigt med öppenhet. Det har varit låg nivå på debatten och våldsmandatet har inte diskuterats tillräckligt mycket. [...] [Det är] oklart om det är allmänt känt att svenska skattepengar går till civila företag när förmågor finns inom staten. (Intervju, 14 november 2011)

Denna observation är viktig ur flera aspekter. Dels sätter den fingret på den brist på öppen debatt om fenomenet som karaktäriserat Sverige de senaste åren, dels pekar intervjupersonen på den principiella frågan om våldsanvändning och frågan om kunskap om och insyn i anlitaandet av PSF bland svenska myndigheter. I ljuset av vad vi vet om säkerhetssektorn inblandning i internationella operationer av olika slag framstår frågorna som angelägna och bristen på politisk debatt som anmärkningsvärd. För att skapa en bättre översikt av situationen i Sverige – och på så sätt kunna bidra både till att besvara vissa grundläggande frågor och att stimulera en bredare debatt – genomfördes en mindre enkätundersökning, vars syfte var att kartlägga svenska officerares inställning till den privata säkerhetssektorn.

2.1. Enkätstudiens upplägg och genomförande

År 2010 genomförde forskningsinstitutet och tankesmedjan RAND en studie bland amerikansk militär personal och anställda vid amerikanska UD med syfte att samla in kvantitativa data som bland annat kunde användas för att besvara frågor om hur PSF inverkar på militära operationer och hur företagen uppfattas av militär personal (Cotton *et al.* 2010). Den föreliggande enkätstudien bland de svenska officerarna bygger till viss del på denna och ger därmed inblick i hur det ser ut i ett specifikt fall (Sverige) men genererar också vissa indikationer på hur fallen USA och Sverige skiljer sig åt, vilket är av betydelse ur såväl ett vetenskapligt som ett politiskt perspektiv. Det främsta syftet med enkätundersökningen är dock att öka kunskapen om svenska officerares uppfattningar om den privata säkerhetsindustrin och att generera nya frågeställningar och identifiera kunskapsluckor. Som indikerats ovan är detta viktigt, inte bara för att säkerhetsföretagen blivit ett allt vanligare inslag i internationella operationer, utan också för att de utgör potentiella arbetsgivare för före detta svenska officerare.

Frågorna i enkäten täcker in flera av de teman som står i fokus för studien av RAND, men den svenska enkäten är betydligt kortare och frågorna har i de flesta fall justerats för att passa svenska förhållanden.⁸ Målpopulationen är officerare under 55 år som gjort utlandstjänst sedan 2001. Populationen bestämdes främst utifrån det faktum att det är främst efter 2001 och upptakten till konflikterna i Afghanistan och Irak som säkerhetsföretagen varit synliga och som de agerat i områden där svenska militära förband varit närvarande (för vidare diskussion av metodologi, se appendix A). Enkäten omfattar totalt 21 frågor samt ett fritt fält för kommentarer. Frågorna sammanfattas kort nedan och kan läsas i sin helhet i appendix B.

- De två första frågorna täcker in respondenternas bakgrund genom att fråga om grad, antal utlandstjänstgöringar samt om tjänstgöring i Afghanistan.
- Frågorna 3 och 4 handlar om huruvida man som officer kommit i kontakt med och eller samarbetat med privata säkerhetsföretag i fält.⁹
- I frågorna 5-15 mäts inställningen till ett antal påståenden, exempelvis om säkerhetsföretagens inverkan på militära operationer, förekomsten av svenska officerare i privata säkerhetsföretag, samt skillnader i löner mellan säkerhetsbranschen och Försvarmakten.

⁸ RAND-enkäten var web-baserad, relativt lång (över 50 frågor) och fokuserade på amerikanska militärens inställning till beväpnade vakter ("armed contractors") i fallet Irak (under *Operation Iraqi Freedom*). Sammantaget gör dessa skillnader att det inte går att göra strikta jämförelser mellan de två undersökningarna, även om det finns vissa beröringspunkter som lyfts fram i texten.

⁹ I enkäten beskrivs företagen som följer: "Med privata säkerhetsföretag avses här de företag som kontrakteras av myndigheter, organisationer och/eller andra företag för att utföra uppdrag i och omkring väpnade konflikter som exempelvis Irak eller Afghanistan, eller i högriskmiljöer som exempelvis utanför Somalias kust. De tjänster som normalt förknippas med dessa företag är bland annat beväpnade och obehäpnade vakter för stationär bevakning, skydd av konvojer, personal och infrastruktur i konfliktområdet, insamling och bearbetning av underrättelsematerial, samt utbildning av militär och polis" (se vidare appendix B).

- I fråga 16 ställs respondenterna inför ett antal tänkbara uppgifter för den privata säkerhetssektorn och ombeds ange vilka uppgifter de anser att branschen skall tillåtas utföra i högrisk- eller konfliktområden. Alternativen spänner från obeväpnad bevakning av personal och infrastruktur till beväpnat deltagande i militära operationer.
- Fråga 17 mäter uppfattningar till hur samarbete mellan säkerhetsföretagen och militära förband.
- I den avslutande delen av enkäten (fråga 18-21) behandlar säkerhetsbranschen som potentiell arbetsgivare och ställer frågor kring huruvida man kan tänka sig att arbeta för eller starta säkerhetsföretag med verksamhet i högriskområden.

Med ett relativt litet antal frågor och ett begränsat urval finns givetvis ingen möjlighet att göra en heltäckande undersökning. Dock har resultaten från enkäten kompletterats med en handfull djupintervjuer med officerare där frågorna som enkäten berör diskuterats mer öppet och ingående. I det följande avsnittet presenteras resultaten från enkäten, tillsammans med kompletterande information från djupintervjuerna och vissa fritextsvar från enkäten.

2.2. Respondentgruppens sammansättning och erfarenhet av PSF

Enkäten genererade 173 giltiga svar och svaren från dessa redovisas i tabellerna nedan. Syftet här är främst att presentera resultatet i form av deskriptiv statistik, alltså att sammanfatta data på ett överskådligt sätt och peka på tendenser och indikationer på samband. För att få en överblick över gruppens sammansättning är det till att börja med intressant att se på till frekvensfördelningen för de första två frågorna om grad och antal genomförda utlandstjänstgöringar.

Tabell 1. Militär grad och utlandstjänstgöringar (antal)

Grad	Antal	Antal tjänstgöringar	Frekvens
Sergeant	11	1	65
Löjtnant	37	2-3	69
Kapten	49	4-5	23
Major	30	>5	15
Överstelöjtnant	21	Ej angivet	1
Överste	6		
Generalmajor	1		
Ej angivet	18		
Summa antal	173	Summa antal	173

Kommentar: Tabell 1 visar sammansättningen av de svarande utifrån frågan om militär grad samt antalet personer som genomfört 1; 2-3; 4-5; respektive fler än 5 utlandstjänstgöringar. I tabellen framgår också att 18 valt att inte ange sin tjänstegrad, och att 1 person inte angett antal utlandstjänstgöringar. Det totala antalet svarande på enkäten är 173 personer.

Som framgår av tabell 1 finns en spridning i materialet i termer av grad som spänner från sergeant till generalmajor, med kaptener som den enskilt största kategorin (28 %). Fördelningen mellan olika grader följer ungefär den som gäller för hela Förvarsmakten (se Appendix A nedan). Vad gäller antalet utlandstjänstgöringar för de svarande kan vi säga att gruppen som helhet är relativt erfaren då mer än var femte (22 %) genomfört 4 eller fler tjänstgöringar utomlands. Vidare angav 58 % att de tjänstgjort i Afghanistan, vilket innebär att en majoritet av de svarande har erfarenhet från ett insatsområde där säkerhetsföretagen är frekvent förekommande och där svenska förband är aktiva. Detta betyder dock inte att en majoritet har *personlig* erfarenhet av säkerhetsföretag i internationella operationer, vilket framgår av tabell 2.

Tabell 2. Erfarenhet av kontakt och samarbete med säkerhetsföretag internationella operationer (procent)

	ofta	ibland	sällan	aldrig
Under din tid i utlandstjänst, har du personligen kommit i kontakt med de privata säkerhetsföretagen och deras anställda i operationsområdet?	13,3%	32,4%	30,1%	24,3%
Under din tid i utlandstjänst, har du samarbetat direkt med säkerhetsföretagen och deras anställda?	2,9%	17,9%	22%	57,2%

Kommentar: Tabellen anger fördelningen i procent för de 173 som angivit svar på frågorna om kontakt och samarbetet med säkerhetsföretag i internationella operationer.

Det är ungefär 46 procent av de 173 svarande som uppger att de ofta eller ibland kommit i kontakt med säkerhetsföretagen och deras anställda, och 21 procent uppger att de ofta eller ibland samarbetat direkt med företagen. Siffrorna kan tyckas låga; i RAND-studien angav exempelvis 61 % av respondenterna bland amerikansk militär personal att de hade erfarenhet av beväpnad personal från PSF (Cotton *et al.* 2010). Givet Sveriges begränsade militära inblandning i områden där företagen är aktiva (jämfört med länder som USA) kan man dock ändå säga att en relativt stor andel av de svarande har grundat sina svar åtminstone till del på personliga erfarenheter. Vad kan vi då säga om officerarnas kunskaper och inställning till säkerhetsektorn mer specifikt?

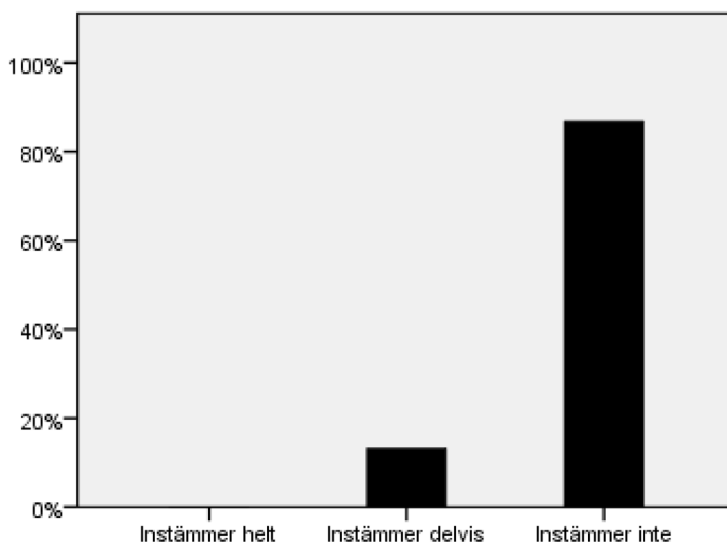
2.3. Kunskaper om och inställningar till PSF

En central fråga som rör kunskapen om PSF bland militär personal är huruvida man får information om företagen, deras uppgifter, mandat och juridiska status innan rotation till insatsområdet. I områden där en betydande mängd beväpnad personal från PSF rör sig är det såklart än viktigare att soldater och officerare på ett tidigt stadium får grundläggande kunskaper om dessa aktörer och hur de skall

förhålla sig till dem. Detta verkar dock inte vara fallet bland de svenska officerarna. Figur 2 illustrerar detta förhållande tydligt; mindre än 15 % av officerarna med utlandserfarenhet uppger att de har fått utbildning om säkerhetsföretagen och hur de skall förhålla sig till dem.

Figur 2. Formell utbildning och kunskap om säkerhetsföretag i insatsområden (procent)

Påstående: Innan rotation till operationsområdet utbildas svenska officerare om säkerhetsföretagen och hur de skall förhålla sig till dessa

Kommentar: Fördelning i procent bland 129 svarande. I figuren är alternativet "ingen uppfattning" borttaget. Ingen svarande angav alternativet "instämmer helt."

Här finns en viktig indikation på okunskap och därmed potentiellt otillräcklig förberedelse när det gäller att hantera frågor om PSF i internationella operationer. Ingen av de svarande instämmer helt med påståendet om utbildning innan rotation, vilket är intressant med tanke på mängden PSF som arbetar i områden där Försvarsmakten är aktiva, som i Afghanistan. Även om officerare får viss information om PSF i andra sammanhang – exempelvis vid vissa kurser och simulationer vid Försvarshögskolan – så verkar det inte ingå i den utbildning som föregår rotation till ett insatsområde. Dåliga kunskaper om PSF och deras roll i internationella operationer samt deras mandat och juridiska status är en viktig del av förklaringen till varför samarbete mellan militära förband och säkerhetsföretagen ofta fungerat dåligt och ibland lett till allvarliga missförstånd och till och med våldsamheter (Cotton *et al.* 2010; Dunigan 2011). Bristfällig utbildning om PSF bidrar sannolikt också till mycket av den mytbildning och de negativa inställningar som återfinns hos många officerare.

Flera av de personer jag samtalat med och intervjuat bekräftar bilden av obefintlig eller bristande information och understryker att det är något man bör

förändra. Som en intervjuperson uttryckte det:

Ja, där bör vi nog från svenska Försvarens sida tänka till igen, och ha med en sådan punkt inför nedrotation. Det faller ju under punkten, vilka finns i området? Det kommer att vara ett antal företag som presenteras och därefter går man igenom vilka uppgifter löser just de här företagen, vilka är kontaktytorna och vilka Rules of Engagement har de? (Intervju, 15 november 2011)

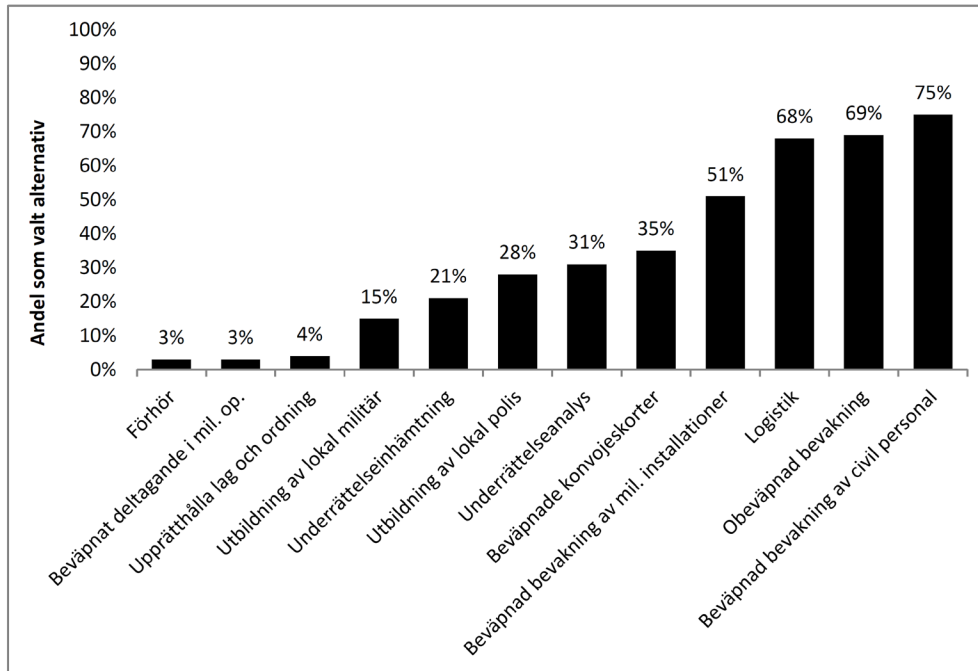
Samtidigt måste man inse att det är en hel del som skall rymmas inom ramen för den utbildning som sker innan rotation och att det kan finnas många andra prioriteringar:

Problemen med säkerhetsföretag i operationsområdet är små i jämförelse med andra problem (exempelvis våld från insurgenter, IEDs [Improvised Explosive Devices] etc.) då säkerhetsföretagen är relativt få. [Det är dock] viktigt med information om säkerhetsföretagens status och uppgifter, här finns mer att göra (Intervju, 14 november 2011).

Trots att problemen som skapas av PSF kan sägas vara relativt små i jämförelse så efterlyser även denna intervjuperson mer information. Att sammanställa grundläggande information om PSF och deras uppdrag och mandat i olika insatsområden torde vara ganska enkelt och flera förlagor för liknande utbildningar för militär och civil personal finns i exempelvis USA.

En annan fråga som rör säkerhetsbranschens roll i internationella operationer är vilka uppgifter de sätts att lösa. Här finns givetvis ett mycket brett spektrum, från tekniska lösningar och personskyddsdetaljer till aktivt deltagande i militära operationer. Det är naturligt att vissa uppgifter uppfattas som mer kontroversiella än andra, där deltagande i militära operationer (strid) normalt brukar lyftas fram som den mest problematiska aktiviteten för säkerhetsföretagen. I undersökningen av de svenska officerarnas inställning till säkerhetsbranschen ombads de svara på att bland 12 alternativ markera de som de ansåg att företagen skall/bör få syssla med.

Figur 3. Uppfattningar om vad säkerhetsföretagen bör få arbeta med i internationella operationer (procent)

Kommentar: Figuren anger i procent vilka alternativ respondenterna markerat som uppgifter för säkerhetsföretagen. I enkäten var alternativen blandade; i diagrammet har de rangordnats efter hur många som valt de olika alternativen. Frågan löd: "I listan nedan, ange vilka uppgifter du anser att privata säkerhetsföretag bör tillåtas utföra i högrisk- eller konfliktområden genom att kryssa i rutorna."

Som framgår av diagrammet så är förhör, beväpnat deltagande i militära operationer, samt upprätthållandet av lag och ordning de aktiviteter som anses vara mest kontroversiella bland svenska officerare med utlandserfarenhet. Även utbildning av lokal militär – något som har varit och är en stor del av säkerhetsbranschens uppgifter – anses relativt kontroversiell, liksom underrättelseinhämtning. Bland de minst problematiska uppgifterna för säkerhetsbranschen återfinns tjänster kopplade till logistik, obeväpnad bevakning av personal/infrastruktur i operationsområdet samt beväpnad bevakning av civil personal (exempelvis i form av "Personal Security Details", PSDs). Frågan om vad PSF skall eller bör få göra knyter an till en viktig gränsdragningsproblematik. Som en intervjuperson uttryckte det:

[D]et måste finnas en gräns. Det är viktigt att göra distinktion mellan offensiva och defensiva uppdrag/funktioner, där företagen skall få tillhandahålla defensiva tjänster. Alltså inte ta, arrestera, bekämpa etc. utan skydda, bevaka. Offensiva uppgifter hör till statliga aktörer. (Intervju, 14 november 2011)

Uppfattningen att det bör finnas en tydlig gräns i termer av vad företagen bör få göra är relativt vanliga – inte bara bland svenska officerare utan även bland företrädare för säkerhetsföretagen och deras branschorganisationer (Berndtsson

2009). För att dra dessa gränser lyfter man fram vissa specifika uppgifter – ofta knutna till bevakning eller personskydd för civila aktörer – som acceptabla eller tänkbara för PSF, exempelvis för att frigöra militär personal för andra uppgifter:

Är det då så att de kan [PSF] täcka ett gap som finns någonstans...så kanske det är någon form av lösning [...] När det gäller just officiella företrädare för olika länder, alltså ministrar...så tror jag väl att där är det sannolikt väl använt...de ska ju ändå kunna vara specialutbildade...och kan konkret rikta in sig på den uppgiften (Intervju, 6 september 2011)

För vissa bevaknings- och logistiktjänster ser jag dock privatanställda aktörer som en möjlig lösning för att ge professionella soldater möjlighet att fokusera på mer stridande roller (Fritextsvar, september 2011)

Som diskuterades ovan är denna gränsdragningsfråga central, men också mycket komplicerad att lösa i praktiken. Att exempelvis ange en generell regel för vilken beväpning PSF skall tillåtas använda (oavsett var de opererar) kan vara problematisk. Som en intervjuperson med erfarenhet från arbete i PSF uttrycker det så är det inte säkert att en sådan begränsning får önskat resultat:

Vad gäller vapenslag så ska man ju snarare mäta effekten. Om jag använder en automatkarbin eller stridsvagnskanon för att slå ut ett fordon så är effekterna fortfarande de samma. Man lurar sig själv om man tror att man kan begränsa verktygslådan som är tillgänglig och därmed få mindre skador eller att det blir mindre konflikter på något sätt, det fungerar inte så. (Intervju, 15 november 2011)

Utfallet i enkäten och intervjupersonernas kommentarer är intressanta ur flera perspektiv. För det första ger det en indikation om hur svenska officerare ser på säkerhetsindustrins roll i internationella operationer, där man tydligt markerar att vissa uppgifter inte bör utföras av säkerhetsföretag. Denna markering är viktig, då beslut från civil eller militär ledning att upphandla dylika tjänster troligen skulle mötas med visst motstånd. Samtidigt visar enkäten och flera av samtalsintervjuerna att det finns en bred acceptans bland officerare med utlandserfarenhet för användandet av PSF för vissa uppdrag, såsom logistik och obehäpnad/beväpnad bevakning. I ett större perspektiv skulle det såklart vara intressant att jämföra officerarnas inställning med andra aktörer, såsom svensk ambassad- och biståndspersonal, eller för den delen politiska beslutsfattare och den allmänna opinionen.

För att fördjupa inblicken i svenska officerares syn på säkerhetsföretagen och deras inverkan på internationella operationer ställdes enkätdeltagarna även inför en rad påståenden om säkerhetsbranschen. Utfallet visar på fler nyanser i officerarnas uppfattningar och kan sägas komplicera bilden något ytterligare.

Tabell 3. Officerarnas inställningar till påståenden om säkerhetsföretagen (procent)

Påstående	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer inte
Säkerhetsföretagens beteende inverkar negativt på situationen för militära förband	9%	64%	27%
Beväpnade vakter från privata säkerhetsföretag är viktiga för de militära insatserna	6%	49%	45%
Beväpnade vakter från privata säkerhetsföretag är viktiga för de civila insatserna	26%	60%	14%
Säkerhetsföretagen beter sig som de vill, utan översyn och kontroll	3%	55%	42%
Säkerhetsföretagen och deras anställda följer internationella och nationella lagar	10%	69%	21%
Det behövs mer reglering av säkerhetsföretagens verksamhet i konfliktområden	38%	55%	7%
Säkerhetsföretagen och deras anställda uppträder korrekt mot civilbefolkningen	3%	74%	22%
Företagens anställda tjänar väsentligt mer pengar än svenska officerare	69%	29%	2%

Kommentar: Det totala antalet svarande var 173. I tabellen är svarsalternativet "ingen uppfattning" borttaget och dessa svar inkluderas inte i procentfördelningen. Som mest hade 115 personer valt alternativet "ingen uppfattning" (för påståendet om PSF efterlevnad av internationell och nationell rätt). 114 personer angav "ingen uppfattning" i frågan om PSF uppträdande mot civilbefolkningen. Dessa höga siffror förklaras troligen av den relativt begränsade personliga erfarenhet som svenska officerare har av säkerhetsföretag i internationella operationer.

Tabellen ger en översikt över officerarnas inställning i ett flertal frågor. Givetvis måste man återigen ha det relativt begränsade urvalet i åtanke när man tolkar siffrorna, men sammantaget ger siffrorna en relativt god överblick. Vi kan exempelvis konstatera att trots den acceptans som finns för att använda PSF för vissa uppdrag så anser en stor andel av officerarna med utlandserfarenhet att företagens beteende delvis inverkar negativt på situationen för militära förband. Som jämförelsepunkt kan nämnas att knappt 60 % av den militära personalen i RAND-studien uppgav att de observerat PSF som hindrat militära förband i Irak att utföra sina uppdrag (Cotton *et al.* 2010: 40). Av tabellen framgår också att det finns en skillnad i hur officerarna värderar företagens insatser för de militära och civila insatserna, där en större andel anser att PSF är viktiga för de civila insatserna än för de militära. Denna tendens såg vi även i frågan om vad företagen bör få göra, där det fanns ett större stöd för uppgifter av "civil" karaktär. Här skiljer sig de svenska officerarnas bild från de amerikanska; i RAND-studien anger en majoritet att PSF bidrar med viktigt understöd och ökad kapacitet ("surge capacity") till de militära operationerna (Cotton *et al.* 2010: 59).

Om man ser till översynen och kontrollen av PSF i internationella operationer så visar tabellen att det finns lite olika uppfattning om huruvida företagen kan bete sig som de vill och om de följer internationella och nationella regler och lagar. Dock verkar det finnas ett starkt stöd (38 % håller helt med, 55 % håller delvis med) för påståendet att det behövs mer reglering av PSF i konfliktom-

råden. Starkast stöd finns det dock för det sista påståendet, nämligen att företagens anställda tjänar väsentligt mer pengar än svenska officerare. Det är såklart en viktig fråga, då (som vi skall se nedan) ekonomiska faktorer väger tungt för många av dem som väljer att ta anställning i ett säkerhetsföretag, men också är grund för den avundsjuka som ibland karaktäriserar militärens syn på PSF. I RAND-studien frågade man även om officerarna ansåg att de höga lönerna inom den privata sektorn inverkar negativt på rekrytering och retention inom den amerikanska militären. En majoritet av de amerikanska officerarna – oavsett grad eller ålder – ansåg att detta är fallet (Cotton *et al.* 2010: 21). Här skall man understryka att marknaden för PSF ser annorlunda ut i USA jämfört med Sverige, men som vi skall se nedan är frågor om konkurrens, retention och personalomflyttning även relevanta i ett svenskt perspektiv.¹⁰

När det gäller frågor om samarbete, kommunikation och koordineringsring finns det inga entydiga resultat. I enkäten anger exempelvis runt 30 % av de svarande att samarbete mellan PSF och militära förband i operationsområdet fungerar bra. Dock anger över 55 % att de inte har någon uppfattning i frågan, vilket återigen indikerar att svenska förband och officerare i dagsläget endast sällan kommer i direkt kontakt med företagen och deras anställda i operationsområdet. Som jämförelse kan nämnas att RAND-studien rapporterar att ungefär 20 % av den militära personalen anger att de sällan eller ibland observerat att PSF försummat att koordinera med militära befälhavare (Cotton *et al.* 2010: 39) I fritextkommentarerna och intervjuerna till den svenska studien har det dock lämnats en del observationer som är av intresse här och som berör frågor om samarbete och vad Sarah Percy (2006) har kallat ”militär kontroll” på slagfältet:

Utmaningen med säkerhetsföretagens närvaro i operationsområdet (ur ett militärt perspektiv) är densamma som gentemot NGO... Vi har ingen befälsrätt över dem och deras arbete kan, ur vårt perspektiv, vara kontraproduktivt. Sysslar de med utbildning av polis/militär så urholkas civilbefolkningens förtroendekapital för den militära närvaron. Säger vi att vi står för säkerheten men den sköts av ”civilklädda” så frågar sig säkert även civilbefolkningen vad militären gör för nytta. (Fritextsvar, september 2011)

Denna kommentar är intressant eftersom den lyfter bristen på tydliga hierarkier mellan PSF och militära förband i internationella operationer. Det är inte alltid självklart vem som har befälsrätten – särskilt inte vid interaktion mellan militära förband som inte har någon direkt koppling (ex. via kontrakt) till säkerhetsföretaget, något kan försvåras ytterligare av brist på kunskap om företagets arbete

¹⁰ Det finns även uppgifter som antyder att anställda i säkerhetsföretag motiveras av andra drivkrafter än de rent ekonomiska. En enkätstudie bland anställda i PSF (med bakgrund inom polisen) visar exempelvis att ”möta nya utmaningar” och ”att hjälpa andra” angavs av en majoritet som viktiga motiv till valet att arbeta för säkerhetsindustrin (Franke & von Boemcken 2011). Dock visar även denna studie att höga löner är en viktig faktor; nära 70 % angav att det är en viktig eller mycket viktig faktor som motiverar arbete i ett PSF (*ibid.*).

och mandat (Berndtsson 2009; Percy 2006). Kommentaren lyfter också fram den potentiellt negativa inverkan som företagen kan ha på hur civilbefolkningen ser på den militära närvaron.

Flera av de som intervjuats har även lyft frågor om kommunikation och samarbete mellan olika PSF och mellan militära förband och PSF:

[Samarbetet har] fungerat ganska bra med undantag av de amerikanska företagen. [J]ust integrationen mellan områdesbefälhavaren, som är militär, och säkerhetsföretag som opererar på hans område, där måste [integration] till, annars blir det här kontraproduktivt. [...] De jag har jobbat med ute på fältet, där har det varit en resa så att säga att förtjäna militäras förtroenden. (Intervju, 15 november 2011)

Här antyds det tydligt att det kan vara svårt att samarbeta med vissa företag, och ofta lyfts (vissa) amerikanska PSF fram som exempel på hur kulturella skillnader och beteende skapar problem, inte bara mellan PSF och militära förband, men olika PSF emellan, samt mellan säkerhetsföretag och civila myndigheter eller NGOs. Här kan det, som intervjupersonen antyder, finnas problem med tillit, vilket också kan skapa friktion och samarbetsvärigheter. I vissa extrema fall har brister i kunskap, koordinering och kommunikation lett till våldsamheter mellan PSF och militära förband som arbetar för samma koalition (s.k. "blue-on-white /white-on-blue violence"). Dock skall man inte överdriva fenomenets betydelse för militära operationer. Som en intervjuperson uttryckte det:

Ett mycket större problem är civila förluster, civila som råkar illa ut, eller att insurgenter blandar sig med civilbefolkningen. Jag skulle säga att problemet med säkerhetsföretagen och eventuellt våld mellan dem och militära förband är litet i jämförelse med andra problem. (Intervju, 14 november 2011)

Denna kommentar är viktig för att den ger perspektiv på problemet, men detta innebär inte att vi kan bortse från utmaningarna som negativa attityder eller bristande kunskap genererar, något som blir än mer tydligt när man diskuterar säkerhetsbranschen i termer av konkurrens eller alternativ karriärväg för officerare.

2.4. Säkerhetsbranschen som arbetsmarknad och konkurrent

I enkäten angav över 60 % av de tillfrågade att de känner till en eller flera individer som slutat i Försvarmakten för att arbeta för ett PSF i Afghanistan eller Irak. Flera intervjupersoner har dessutom kommenterat vad som kan tänkas motivera personer att lämna Försvarmakten (FM) för arbete i ett PSF och hur detta uppfattas:

Det finns personer som lämnat Försvarmakten för att arbeta för säkerhetsföretag. Drivkrafterna för detta kan vara olika, exempelvis pengar eller att man inte (i FM) gör det man är tränad för att göra. (Intervju, 14 november 2011)

[D]et kostar flera miljoner och tar ett och ett halvt år för att utbilda en specialförbandssoldat, så det är klart att man [i ledningen] blir sur ifall någon slutar, lämnar Försvarmakten, fyrdubblar sin lön och gör i stort sett samma sak. [P]å operatörsnivå så tycker man att det här är jättebra för man ser ju då att det finns en fortsättning på karriären. Rent fysiskt klarar man inte av specialförbandstjänst hur länge som helst. [...] [H]är finns ju då en naturlig karriärväxlingsmöjlighet bland flera andra. (Intervju, 15 november 2011).

Pengar styr; [att] jobba för ett privat företag och tjäna 3-4 ggr vad man tjänar i Försvarmakten. Bättre utrustning i vissa fall, t.ex. kroppsskydd. I många fall är det i stort sätt samma arbetsuppgifter [som inom FM] som genomförs. (Fritextsvar, september 2011)

Att döma av dessa utsagor finns det tydliga ekonomiska incitament och en syn på säkerhetsbranschen som en alternativ karriärväg, i vissa fall med bättre arbetsförhållanden än inom Försvarmakten. Till detta kan också läggas den första personens observation att en del anser att de får bättre nytta av sin utbildning inom den privata sektorn. I dessa kommentarer handlar det återigen om personskydd eller liknande uppgifter, men man skulle också kunna tänka sig en framtid där efterfrågan från den privata sektorn på svenska experter inom exempelvis inköp, logistik eller förbandsutbildning ökar.

Även om beslutet att lämna sin tjänst för arbete i ett PSF kan uppfattas negativt i ens omgivning verkar det som om svenska officerare med utlandserfarenhet ser arbete i säkerhetsbranschen som en potentiell karriärväg. I enkäten ställdes två frågor där respondenterna fick ange sin inställning till PSF som arbetsmarknad. På den första frågan svarade 29 % att de kunde tänka sig att arbeta för ett PSF i högriskmiljö; på den andra frågan svarade 13 % att de skulle kunna tänka sig att starta ett PSF som utför uppdrag i högriskmiljö. Även om urvalet för enkäten är relativt litet så är detta en indikation på att en icke obetydlig andel av officerare med utlandserfarenhet är positivt inställda till PSF som alternativ karriärväg. Detta reser såklart frågor om huruvida säkerhetsbranschen är (eller kan komma att bli) en konkurrent eller ett komplement till Försvarmakten, samt vilka effekter detta i så fall kan få på bibehållandet av specialistkompetens inom olika områden, men även på synen på Försvarmakten. Innan vi diskuterar detta vidare skall vi dock titta lite närmare på frågan om vad som påverkar inställningen till arbete i PSF bland officerarna.

Tabell 4 och 5 indikerar att personliga erfarenheter påverkar inställningen till arbete i PSF. Som framgår av Tabell 4 så verkar tjänstgöring i Afghanistan ha visst samband med frågan om huruvida man kan tänka sig att arbeta för ett säkerhetsföretag i högriskmiljö; framförallt verkar det som om de som tjänstgjort i Afghanistan i högre grad är positiva till arbete i säkerhetsföretag än de som inte tjänstgjort där.

Tabell 4: Tjänstgöring i Afghanistan och inställning till arbete i PSF (procent)

	Tjänstgöring i Afghanistan		
	Ja	Nej	
Skulle du själv kunna tänka dig att arbeta för ett privat säkerhetsföretag i högriskmiljö?	Ja	74,5% (38)	25,5% (13)
	Nej	48,5% (50)	51,5% (53)
	Ingen uppfattning	63,2% (12)	36,8% (7)

Kommentar: I korstabuleringen visas procentdifferensen mellan variablerna "tjänstgöring i säkerhetsföretag i högriskområde" och "tjänstgöring i Afghanistan". Siffror inom parentes anger antal, totalt 173.

Tabell 5: Erfarenhet av säkerhetsföretag och inställning till arbete i PSF (procent)

	Erfarenhet av säkerhetsföretag		
	Stor eller viss erfarenhet	Liten eller ingen erfarenhet	
Skulle du själv kunna tänka dig att arbeta för ett privat säkerhetsföretag i högriskmiljö?	Ja	70,6% (36)	29,4% (15)
	Nej	34,0% (35)	66,0% (68)
	Ingen uppfattning	42,1% (8)	57,9% (11)

Kommentar: I korstabuleringen visas procentdifferensen mellan variablerna "tjänstgöring i säkerhetsföretag i högriskområde" och "erfarenhet av säkerhetsföretag". Variabeln "erfarenhet av..." är en sammanslagning av alternativen i fråga 3 (se appendix B). Siffror inom parentes anger antal, totalt 173.

Tabell 5 indikerar att det även finns ett samband mellan erfarenhet av säkerhetsföretag i internationella operationer och inställningen till att arbeta för ett PSF i högriskmiljöer. De som har liten eller ingen erfarenhet är mer negativt inställda till arbete i säkerhetsföretag, medan de som har stor eller viss erfarenhet är mer positivt inställda. Sammantaget indikerar detta att kunskap och erfarenhet av säkerhetsföretagen och deras arbete verkar ge en mer positiv inställning till branschen. Detta påverkar inte bara synen på PSF som potentiella arbetsgivare, utan troligen också möjligheterna till samarbete i olika insatser.

En annan fråga som relaterar till det som diskuterats ovan är hur många svenska officerare som arbetar för säkerhetsföretag i högriskmiljöer. Det finns inga tillförlitliga data, men undersökningen indikerar ändå att efterfrågan på svenska officerare är relativt stor. Över 60 % av enkätdeltagarna angav att svenska officerare i stor eller viss utsträckning är efterfrågade inom den privata säkerhetssektorn. Troligen beror efterfrågan i ganska stor utsträckning på vilken utbildning en individ har, och som en intervjuperson uttryckte det:

[S]venska specialförbandssoldater är väldigt eftertraktade ... speciellt av brittiska och svenska företag. En vanlig officer från ett vanligt infanteriregemente, han blir knappast tillfrågad (Intervju, 15 november 2011).

Dock är det också troligt att även personer med stor erfarenhet av utlandstjänstgöring kan finna arbete inom PSF, även om de kan behöva genomgå utbildning i privat regi (exempelvis i personskydd) för att specialisera sig och öka sin konkurrenskraft på den privata marknaden. Vad betyder det då om svenska officerare arbetar för den privata säkerhetssektorn i internationella operationer? Frågan är komplex och svaret beror givetvis på en rad olika faktorer, men det finns anledning att peka på några aspekter här. Inom forskningen har det exempelvis diskuterats om efterfrågan på militär personal innebär en urvattning av kompetens inom vissa militära förband, som specialförband eller bland logistik- och utbildningspersonal (Singer 2004; Isenberg 2004). Här skulle man kunna tänka sig en utveckling där konkurrensen ökar och militära organisationer får svårare att rekrytera och behålla (viss) personal.

För att ta ett exempel från ett fall där vi vet lite mer, och där utvecklingen av såväl säkerhetsbranschen som förflyttningen av officerare till PSF kommit längre än i Sverige, kan vi titta närmare på personskyddsspecialister inom den brittiska arméns militärpolis (Royal Military Police). En intern undersökning visar att över 40 % av de som specialiserar sig inom personskydd (Close Protection) lämnar sin tjänst inom tre år för att arbeta för PSF. Av dessa återvänder nästan hälften (45 %) till aktiv tjänst inom den brittiska armén inom två år. Bland de som lämnar armén för arbete i PSF uppger en majoritet att de gör detta för att kunna tjäna mer pengar; bland de som återvänder uppger nästan samtliga (90 %) att det gör så för anställningstrygghet och för att känna tillhörighet. Av de som kommer tillbaka slutar nästan hälften igen efter 2 år, oftast på grund av att de känner att kontrollen inom armén är för rigid.

Denna förflyttning fram och tillbaka mellan militära organisationer och den privata sektorn understryker återigen svårigheten att applicera fasta kategorier eller dikotomier som offentligt-privat när vi diskuterar användandet av PSF. Dessutom reser denna utveckling nya frågor om hur före detta militär personal som arbetat för PSF och sedan söker sig tillbaka skall hanteras och hur deras erfarenheter och kompetens skall värderas. I det brittiska exemplet med militärpoliserna som arbetat för PSF och sedan kommer tillbaka är det ovanligt att man (från arméns håll) fäster värde vid arbete i PSF vid återanställning. Man verkar snarare anse att utbildning och utförande av uppgifter inom PSF håller en lägre standard än vid de egna förbanden. När man talat med officerare om de individer som lämnat för att arbeta för PSF anser de ofta att dessa är ”illojala”. När de talar om de som varit anställda i PSF och återvänt till armén för att sedan sluta igen så uppger officerarna att dessa individer ofta blivit ”vårdslösa”, att de tar ”högre risker” i sitt arbete med personskydd och därmed utgör en potentiell fara för kollegor och de som de är satta att beskydda (Personlig kommunikation, P. F. Wellington, Royal Military Police, British Army, januari 2012).

Bland dem jag intervjuat om hur det ser ut i Sverige så står det klart att företagslivet med personer som väljer att lämna Försvarsmakten för att arbeta vid PSF en tid för att sedan återvända igen är relativt begränsad än så länge. Dock är det troligt att detta kommer att öka i framtiden, särskilt om fler eller större

svenska företag etableras och om efterfrågan på kompetent personal med militär erfarenhet ökar ytterligare. Även om man inom Försvarsmakten inte (i dagsläget) tillskriver arbete för PSF så stort meritvärde (utan kanske snarare ser det som en potentiell riskfaktor) så är det tydligt att personer som söker sig tillbaka gör det av olika anledningar och med olika erfarenheter. Som en intervjuperson uttryckte det:

En del slutar dock i säkerhetsbranschen och söker sig tillbaka till FM, de inser att de får bära många kostnader själva och att gräset inte alltid är grönare på andra sidan. Vidare tror jag att en del som jobbat för utlandsbaserade företag återvänder när man ”provat på färdigt”. Ungefär som andra som provar utlandsjobb för att sedan återvända hem. För de som söker sig tillbaka till FM är det viktigt med ordentligt genomgång och bedömning. Man bör ge akt på risken för psykiska reaktioner som kan komma efter de avslutat sin tjänstgöring med säkerhetsföretag.[...] Viktigt att ta reda på vad de upplevt – har de till exempel blivit beskjutna? Hur reagerar de? Finns det tecken på att de bär på ett ”bagage” som gör dem olämpliga att återanställa? (Intervju, 14 november 2011)

Oavsett vilka anledningar dessa individer har för att söka sig tillbaka så finns det givetvis både risker och möjligheter med att återanställa dem i statlig tjänst. Å ena sidan kan de tillföra betydande och unika erfarenheter som inte finns inom den egna organisationen, exempelvis när det gäller lokalkännedom eller arbete med vissa uppgifter under extrema förhållanden. Å andra sidan kan de också ha drabbats av problem under sin tid i PSF – exempelvis olika former av psykisk ohälsa eller PTSD (posttraumatiskt stressyndrom) – som kan vara ett stort hinder både privat och i arbetet. En ytterligare fråga här är förstås vilken typ av erfarenheter och kunskaper som skall värderas och hur – är det exempelvis bra eller dåligt att en individ varit med om många hotfulla eller våldsamma situationer? Hur skall man värdera att en individ arbetat en längre period för en PSF som i sin tur kontrakterats av en annan stat? Här finns inga givna svar, men frågorna är av sådan art att de bör finnas med i en diskussion om hur olika organisationer och myndigheter värderar och ser på den privata säkerhetsföretag och de som arbetar för dem.

3. Slutdiskussion

Syftet med denna studie har varit att identifiera centrala problem som rör användandet av PSF i internationella operationer. Utifrån översikten av tidigare forskning, enkätstudien bland de svenska officerarna och de intervjuer som genomförts kan vi nu konstatera att det finns många indikationer på att PSF påverkar olika aspekter av internationella operationer beroende på vad de anlitas för att utföra. När det gäller beväpnade tjänster utgör dessa visserligen bara en liten del av företagets verksamhet, men måste samtidigt anses ha en särskild betydelse då det handlar om kommersiella aktörer med våldsbefogenheter som rör sig i operationsområdet. Om man till detta lägger (i stora stycken) bristande reglering och översyn av företagets verksamhet framträder frågan om våldsanvändning som än mer angelägen. Brister i kontroll och översyn, tillsammans med ett ibland provocerande beteende hos beväpnad PSF-personal påverkar säkerhetssituationen negativt för såväl militär som civil personal i operationsområdet, särskilt då insurgenter och andra beväpnade grupper inte nödvändigtvis gör skillnad på PSF och, säg, svensk militär personal.

Samtidigt kan PSF bidra med att frigöra militär personal för andra uppgifter, eller för att skydda personal och infrastruktur som inte omfattas av de militära förbandens åtaganden. Detta kan möjliggöra viktiga konflikthanterings- och återuppbyggnadsprocesser, samtidigt som det är oklart hur man kan tillfredsställa krav på demokratisk kontroll under dessa omständigheter. Bristande kontroll har bland annat lett till incidenter där PSF använt övervåld, men också till flera fall av omfattande förskingring och bedrägeri. Det är också tydligt att kommunikation och koordination mellan PSF och andra aktörer i internationella operationer många gånger har varit bristfällig; inte minst när det gäller PSF-militära relationer. Detta har i flera fall skapat allvarliga samverkansbrister och säkerhetsproblem för militära förband.

Vi vet också att organisationer och myndigheter i ökande grad är beroende av de tjänster PSF erbjuder för sin verksamhet i osäkra miljöer. Säkerhetssektorn är en del av de internationella insatser som sätts för att hantera internationella kriser och konflikter, och en gradvis mer integrerad del av hur stater som USA genomför militära operationer. Trots vetskapen om de problem som är förknippade med denna utveckling finns det brister i kunskapen om PSF som gör det svårt att dra generella slutsatser; detta gäller inte minst förhållanden mellan PSF och andra aktörer, eller vad som här kallats ett civil- och PSF-militärt problemkomplex. Vi vet dock att användandet av PSF innebär en förskjutning av inflytande och beslutsfattande över vålds- och säkerhetsrelaterade uppgifter till kommersiella aktörer, även om de långsiktiga effekterna av denna process än så länge är oklara.

Studien bidrar även med viktiga insikter i PSF-militära förhållanden från ett svenskt perspektiv. Det är en sammansatt bild som framträder, där generella observationer bör göras med stor försiktighet. Det är viktigt att återigen under-

stryka att enkätstudien omfattar officerare med utlandserfarenhet; resultaten kan alltså inte generaliseras till hela officerskåren, även om de ger en indikation på hur delar av den ställer sig till PSF.

Officerarna i studien uppger i ganska stor utsträckning att PSF är viktiga för de civila insatserna i internationella operationer, samtidigt som de delvis anser att företagens beteende inverkar negativt på säkerhetsituationen för militära förband. Vidare uppger en knapp tredjedel av officerarna att de kan tänka sig att arbeta för ett säkerhetsföretag i ett högriskområde. Utifrån både enkäten och intervjupersonernas observationer är det rimligt att anta att detta till stor del hänger samman med betydande skillnader i ekonomisk ersättning. Dessa skillnader kan påverka såväl inställningen till arbete i säkerhetssektorn, men också synen på den egna (statliga) arbetsgivaren och viljan att utföra vissa uppdrag. Användandet av PSF – även om det i huvudsak är andra länder som står för den – skapar således nya PSF-militära konstellationer och relationer och har samtidigt potential att påverka befintliga civil-militära relationer.

Resultaten pekar också på att svenska officerare – och i synnerhet de med erfarenhet från specialförbanden – är efterfrågade inom den privata säkerhetssektorn. Det verkar också som att de som tjänstgjort i Afghanistan och de som har personlig erfarenhet är mer positivt inställda till arbete i PSF. Sammantaget reser detta frågor om såväl rekrytering och retention som meritering och karriärväxling. Undersökningen indikerar också att svenska officerare med utlandserfarenhet drar ganska tydliga gränser för vad säkerhetsföretagen bör få göra och inte, något som i sin tur kan inverka på hur de ser på företag som anlitas för att utföra uppdrag som anses mer kontroversiella. Uppgifterna från den brittiska militärpolisen visar också att det inom vissa personalkategorier kan komma att bli fler personer som förflyttar sig mellan vissa militära befattningar och arbete för PSF, och att de som söker sig tillbaka till militär tjänst kan ha skaffat sig erfarenheter som inte nödvändigtvis är odelat positiva för deras fortsatta karriärer.

Vidare har frågan om värderingen av erfarenheter från PSF diskuterats. I Sverige verkar frågan om personer som lämnar Försvarmakten för att arbeta för PSF under en period och sedan söka sig tillbaka än så länge vara begränsad. Det finns dock få indikationer på att det inte skulle bli fler personer med erfarenhet från PSF som söker (åter)anställning i framtiden, något som skulle kräva mer kunskap om erfarenheterna hos de som arbetat för PSF. Hur kan/skall/bör man värdera arbete för i PSF vid (åter)anställningsärenden inom Försvarmakten eller andra myndigheter med verksamhet i internationella operationer? I ett större perspektiv bör man också fundera på hur denna utveckling – alltså med fler aktörer som utför uppdrag som normalt associerats med militären – kan förändra synen på den militära professionen. Om fenomenet med PSF i internationella operationer ökar i omfattning – vilket det finns anledning att tro – skulle också frågan om konkurrens aktualiseras, inte minst då svenska officerare skaffar sig mer erfarenheter som kan öka deras anställningsbarhet inom den privata säkerhetssektorn. Vilka personalkategorier är det som (kommer att) efterfrågas och

hur viktigt är det att behålla den kompetens som dessa personer besitter? För att svara på denna fråga skulle man bland annat behöva mer kunskap om före detta officerare som arbetar eller arbetat för PSF.

Studien visar också att det verkar finnas utrymme för att öka kunskapen bland svenska officerare (och soldater) så att de som skickas ut i internationell tjänst får en bättre förståelse för, (och lättare kan hantera möte och samverkan med) säkerhetsföretagen. I detta sammanhang skulle det också vara intressant att veta mer om hur PSF ser på (svenska) militära förband, samt hur uppfattningar om PSF hos militär personal skiljer sig från hur anställda vid andra statliga myndigheter och organisationer ser på företagen och deras roll. Här är det rimligt att anta att det finns olika grader av acceptans och att detta också kan påverka samverkan mellan olika statliga och icke-statliga aktörer, exempelvis inom ramen för en svensk insats.

Avslutningsvis kan man konstatera att även om denna studie bidragit med insikter i PSF-militära relationer från ett svenskt perspektiv, så är det ingen komplett bild av fenomenet som ges här. Eventuella framtida studier av liknande art kan med fördel utökas och omfatta ett större och bredare urval, för att på så sätt få bättre möjlighet att bryta ner data för att göra jämförelser och testa statistiska samband, exempelvis när det gäller olika personalkategoriernas inställning till PSF. Vad denna studie bidrar med är en inledande kartläggning och probleminventering. Som vi har sett kan dessa även användas för att generera frågor för fortsatt forskning, och förhoppningsvis även inspirera till vidare diskussion och debatt om den mängd frågor av principiell och praktisk natur som kringgärdar användandet av privata säkerhetsföretag i internationella operationer och förändrade civil- och PSF-militära relationer.

Appendix A. Metodologi

Den befintliga forskningen kring den privata säkerhetssektorn baseras till stor del på kvalitativa undersökningar där djupintervjuer och textanalyser av dokument och andrahandsmaterial dominerar. En förklaring till den relativa bristen på kvantitativa undersökningar är svårigheterna att få tillgång till data kring exempelvis kontrakt, eller att kunna göra representativa urval av företag eller personer som arbetar för dem. Dessa svårigheter finner sin förklaring dels i den sekretess som omgärdar många kontrakt mellan PSF och statliga myndigheter, dels i den kultur av hemlighetsfullhet och sekretess som omgärdar stora delar av säkerhetsbranschen (för vidare diskussion av dessa frågor, se exempelvis Kinsey 2006: 6f; Berndtsson 2009: 15-24; Cotton *et al.* 2010: 3f, 69ff). Denna studie kombinerar litteraturstudier med en mindre kvantitativ enkätundersökning och kvalitativa intervjuer med ett antal nyckelinformanter. Styrkan i undersökningen ligger i kombinationen av dessa metoder snarare än i någon enskild del. Nedan diskuteras först de kvalitativa intervjuerna kortfattat för att sedan fokusera på den enkätstudie som genomförts.

Kvalitativa intervjuer

För att komplettera enkätundersökningen genomfördes även ett fåtal semi-strukturerade med personer med stor erfarenhet av internationella operationer och/eller med erfarenheter som anställda i både Försvarmakten och säkerhetsindustrin. Urvalet av dessa personer är strategiskt, med fokus på personernas erfarenheter och kunskaper. På grund av att ämnet för intervjuerna i många avseenden kan anses vara kontroversiellt och på grund av intervjupersonernas känsliga arbetsuppgifter har samtliga djupintervjuer genomförts anonymt. Samtliga intervjupersoner har fått ta del av ljudupptagning och/eller transkriberingar. Intervjuerna har använt den metod för kvalitativa, semi-strukturerade samtals- eller djupintervjuer som Rubin och Rubin (2005) kallat "topical interviewing" (se vidare Berndtsson 2009: 24ff). Detta innebär i stort att intervjuerna är baserade på ett antal teman och huvudfrågeställningar som är öppna och som lämnar relativt stort utrymme för intervjupersonerna att utveckla tankegångar. Tematiskt har samtalsintervjuerna följt upplägget på enkätstudien, även om frågorna har omformulerats för att öppna för längre och djupare svar och resonemang.

Enkätstudie

Den bärande idén bakom utformningen av enkäten har varit att generera en kartläggning av så många teman som möjligt med en relativt enkel och kortfattad enkät. Med tanke på studiens begränsade omfattning och budget planerades det initialt för en webbaserad enkät, men då Försvarmaktens e-postsystem inte tillät att enkäten skickades "utifrån" utformades en postenkät istället. Enkäten skickades ut första gången i juni 2011, och följdes av två påminnelseutskick.

Svarsfrekvensen blev till slut 58 % (n = 173), vilket får betecknas som acceptabelt i detta sammanhang. Den ovan nämnda studien av RAND hade exempelvis en svarsfrekvens på strax över 23 % för den militära personalen. För att få en högre svarsfrekvens och ett bättre statistiskt underlag än vad som var fallet med RANDs studie skapades en kortfattad enkät med 3 inledande frågor av allmän karaktär (tjänstegrad, antal genomförda utlandstjänstgöringar, samt en fråga om tjänstgöring i Afghanistan) och sedan 10 frågor med mer specifikt tematiskt innehåll (se vidare appendix B). En effekt av den relativt begränsade omfattningen av studien är att det inte funnits utrymme att ställa så många kontrollfrågor inom samma tema för att stärka validiteten.

Vidare innehåller enkäten endast ett fåtal frågor där respondenten uppmanas att ange personlig information. Detta var ett medvetet val för att skydda deltagarnas identitet, vilket ansågs viktigt med tanke på att många kan ha upplevt frågorna som känsliga. Givetvis ger detta mindre data om respondenterna, men i detta sammanhang ansågs det viktigare att generera data i de specifika frågorna och att stimulera en hög svarsfrekvens. Vid eventuella framtida studier kan man troligen generera mer data om respondenterna genom att placera dessa frågor sist. Eftersom ämnet är relativt nytt och kan uppfattas som känsligt gav de flesta frågor också möjlighet att välja ett neutralt svar som exempelvis ”ingen uppfattning”. Enkäten avslutades med en öppen fritext-fråga där respondenterna kunde ta upp saker som inte efterfrågades i enkäten eller komplettera sina svar. Dessa svar har använts i studien för att komplettera eller förklara vissa resultat. Enkäten skickades först ut den 21 juli 2011, med en påminnelse cirka tre veckor senare, och ytterligare en påminnelse cirka 5 veckor efter det första utskicket. Den slutliga sammanställningen av enkätunderlaget levererades i september 2011.

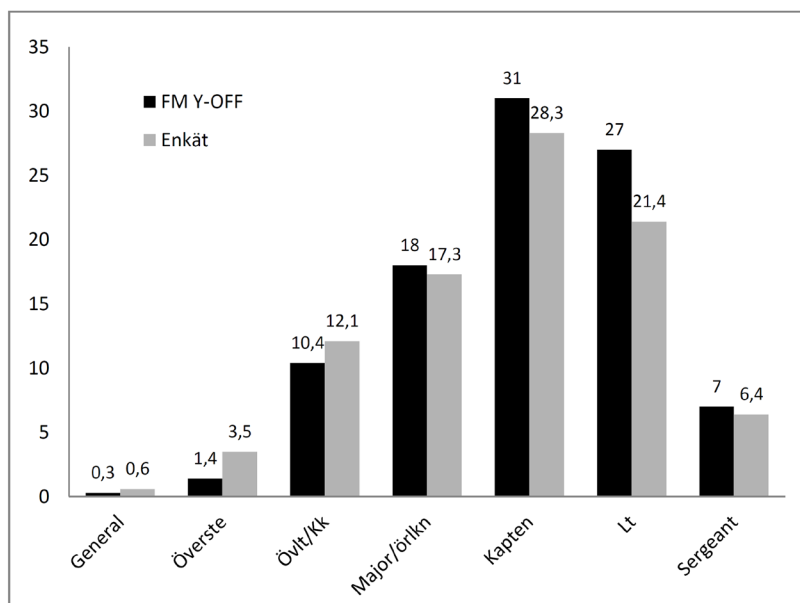
Målpopulationen för enkäten definierades som officerare under 55 med erfarenhet från utlandstjänst efter 2001 och som fortfarande (juni 2011) var anställda av Försvarsmakten. Avgränsningarna motiveras av att dessa individer är de som anses ha störst möjlighet att ha kommit i kontakt med eller skaffat sig erfarenheter av säkerhetsföretag i konflikt- och insatsområden. Urvalsramen på 2731 individer skapades av Försvarsmaktens personalavdelning och de stod också för det systematiska slumpmässiga urvalet på 299 individer. Personalavdelningens iblandning var avgörande då Försvarsmaktens personalsystem inte medger en utsortering av personer efter olika parametrar utan stora kunskaper om systemet. Viktigt att här påpeka att urvalsramen innehåller ett viktigt täckningsfel då förteckningen över anställda inte innefattar personer i specialförbanden. Detta kan naturligtvis bidra till missvisande resultat (exempelvis då individer i specialförbanden kan tänkas ha mer personliga erfarenheter av och kanske delvis annan inställning till arbete i PSF), vilket bör ta i beaktandets vid tolkningar av resultaten av föreliggande undersökning.

Ett urval kring 300 motsvarar en konfidensgrad på 95 % och ett konfidensintervall på +/- 5 % och var den mängd enkäter som kunde hanteras inom ramen för studien. I analyserna har variablerna använts främst för att generera deskriptiv statistik i form av stapeldiagram och tabeller. I vissa fall har gjordes även

enkla korstabuleringar för att kunna påvisa potentiella samband mellan olika variabler. Resultaten bör tolkas med täckningsfelet och det relativt snäva urvalet i minne; studien medger alltså inte statistiskt tillförlitliga generaliseringar till hela populationen av svenska officerare. Med en bas på 173 individer för studien är den statistiska felmarginalen (vid jämn fördelning av svar) +/- 7.2 % (och blir givetvis ännu högre om man bryter ner materialet). För att generera data för mer tillförlitliga statistiska analyser och generaliseringar skulle man behöva göra en studie med betydligt större urval, och dessutom vidta åtgärder för att försöka öka svarsfrekvensen.

När det gäller bortfallet på 42 % kan det finnas flera förklaringar till uteblivna svar. Perioden för utskicket är förmodligen en förklaring då man kan anta att många varit bortresta på semester, men detta var den enda period som fungerade inom ramen för studien. En annan tänkbar förklaring har med ämnets natur att göra; det är ett känsligt ämne och många kan ha dragit sig för att svara på enkäten av personliga skäl. Ett annat skäl skulle kunna vara att man inte sett nytta med att svara på enkäten, alltså på vilket sätt den bidrar till forskning och kunskapsutveckling som är viktig utifrån vad den enskilde individen (officeraren) arbetar med. Även om det inte funnits utrymme för en grundlig bortfallsanalys är det viktigt att fundera på orsakerna till bortfallet, särskilt om det görs vidare studier. Även om bortfallet påverkar tillförlitlighet och generaliserbarhet negativt så verkar det inte finnas något strukturellt eller systematiskt bortfall orsakat av exempelvis urval eller design som allvarligt påverkat sammansättningen av gruppen svarande. Om man exempelvis jämför sammansättningen hos de svarande avseende militär grad med fördelningen mellan olika grader bland samtliga officerare i Försvarmakten är skillnaderna relativt små, vilket illustreras av nedanstående figur:

Figur 4. Sammansättning yrkesofficerare och enkättagare (procent)

Kommentar: Svarta staplar anger fördelningen av officerare i Försvarmakten per september 2011 (FM Y-OFF). Ljusgrå staplar anger fördelning bland de 173 svarande på enkäten. *Övlt* = överstelöjtnant; *Kk* = kommandörkapten; *Örkn* = örlogskapten; *Lt* = Löjtnant.
Källa: Personalavdelningen, Högkvarteret, september 2011.

Även om skillnaderna är marginella så finns det några kategorier (exempelvis löjtnant) där det skiljer ett antal procentenheter. Det är dock inte troligt att detta påverkat studien i någon större utsträckning eftersom data inte brutits ner på en så detaljerad nivå. Dock är det fortfarande så att urvalet fokuserar personer med utlandserfarenhet, vilket inte gör det möjligt att generalisera till hela populationen officerare. För att täcka in hela populationen skulle man behöva ett betydligt större och bredare urval än vad som ryms inom ramen för denna pilotstudie.

Appendix B. Enkät

+

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR GLOBALA STUDIER

+

Svenska officerare och den privata säkerhetsindustrin

Detta är en undersökning av svenska officerares erfarenheter av privata säkerhetsföretag i internationella operationer. I forskningen inom detta område har det visat sig att förhållanden mellan militära förband och privata säkerhetsföretag är viktiga att studera för att förstå hur den ökande användningen av säkerhetsföretag i högriskmiljöer fungerar och vilka utmaningar som detta medför för internationella operationer. Dock saknas fortfarande mycket kunskap om hur säkerhetsföretagen och militära förband ser på och förstår varandra.

Syftet med undersökningen är att kartlägga svenska officerares kunskaper och uppfattningar om den privata säkerhetsindustrin i internationella insats-områden. Enkäten ingår i en delstudie inom forskningsprojektet Modern Militär Professionalism vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet. Studien är beställd och finansieras av Försvarsmakten och genomförs av Joakim Berndtsson, forskare vid Institutionen för Globala Studier vid Göteborgs universitet. Resultaten av undersökningen kommer att publiceras i en rapport till Försvarsmakten i december 2011.

Enkäten tar ungefär 10 minuter att fylla i. Medverkan i studien är frivillig och helt anonym. Eventuella frågor besvaras av ansvarig forskare eller Försvarsmaktens kontaktperson (kontaktuppgifter nedan). Inskanning av enkäter sköts av företaget Enkätfabriken, därav är bifogade svarskuvert ställda till dem. Tack för ditt bidrag!

Joakim Berndtsson

Ansvarig forskare

Kontaktuppgifter, ansvarig forskare

Fil Dr. Joakim Berndtsson

Inst. för globala studier

Göteborgs universitet

Box 700, 405 30 Göteborg

031-7865927

joakim.berndtsson@globalstudies.gu.se

Kontaktuppgifter, Försvarsmakten

Fil. Dr. Anders Claréus

Forskningssamordnare

Högkvarteret/Personalstaben

Planeringsavdelningen/Utv.sektionen

08-788 85 26

anders.clareus@mil.se

Del 1

Tjänstegrad _____

Hur många utlandstjänstgöringar har du genomfört?

1 2-3 4-5 >5

Har du tjänstgjort i Afghanistan?

Ja Nej

+

Sidan 1

+

Del 2

Erfarenheter och kunskaper om den privata säkerhetsbranschen och deras anställda i högriskmiljöer

I denna sektion ställs ett antal frågor om privata säkerhetsföretag i och omkring internationella operationer. Du kommer också att ställas inför ett antal påståenden om den privata säkerhetssektorn där du utifrån dina erfarenheter och kunskaper avgör hur sanningsenliga eller rimliga dessa är.

Med privata säkerhetsföretag avses här de företag som kontrakteras av myndigheter, organisationer och/eller andra företag för att utföra uppdrag i och omkring väpnade konflikter som exempelvis Irak eller Afghanistan, eller i högriskmiljöer som exempelvis utanför Somalias kust. De tjänster som normalt förknippas med dessa företag är bland annat beväpnade och obeväpnade vakter för stationär bevakning, skydd av konvojer, personal och infrastruktur i konfliktområdet, insamling och bearbetning av underrättelsematerial, samt utbildning av militär och polis.

Under din tid i utlandstjänst, har du personligen kommit i kontakt med privata säkerhetsföretag och deras anställda i operationsområdet?

- Ja, ofta
 Ibland
 Sällan
 Nej, aldrig

Under din tid i utlandstjänst, har du samarbetat direkt med privata säkerhetsföretag och deras anställda?

- Ja, ofta
 Ibland
 Sällan
 Nej, aldrig

Påståenden om privata säkerhetsföretag i internationella operationer

Ange det alternativ som stämmer bäst med dina erfarenheter och kunskaper

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer inte	Ingen uppfattning
Beväpnade vakter från privata säkerhetsföretag är viktiga för de militära insatserna	☐	☐	☐	☐
Beväpnade vakter från privata säkerhetsföretag är viktiga för de civila insatserna	☐	☐	☐	☐
Svenska officerare kommer ofta i kontakt med företagen och deras anställda	☐	☐	☐	☐

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer inte	Ingen uppfattning
Säkerhetsföretagen betar sig som de vill, utan översyn och kontroll	☐	☐	☐	☐
Företagens anställda tjänar väsentligt mer pengar än svenska officerare	☐	☐	☐	☐
Många svenska före detta officerare arbetar för säkerhetsföretag i högriskmiljöer	☐	☐	☐	☐
Innan rotation till operationsområdet utbildas svenska officerare om säkerhetsföretagen och hur de skall förhålla sig till dessa	☐	☐	☐	☐
Det behövs mer reglering av säkerhetsföretagens verksamhet i konfliktområden	☐	☐	☐	☐
Säkerhetsföretagens beteende inverkar negativt på säkerhetssituationen för militära förband	☐	☐	☐	☐
Säkerhetsföretagen och deras anställda uppträder korrekt mot civilbefolkningen	☐	☐	☐	☐
Säkerhetsföretagen och deras anställda följer internationella och nationella lagar	☐	☐	☐	☐

Uppgifter för den privata säkerhetssektorn

I listan nedan, ange vilka uppgifter du anser att privata säkerhetsföretag bör tillåtas utföra i högrisk- eller konfliktområden genom att kryssa i rutorna

☐ Underrättelseinhämtning	☐ Utbildning av lokal militär
☐ Underrättelseanalys	☐ Beväpnade konvojeskorter
☐ Förhör	☐ Upprätthållande av lag och ordning
☐ Beväpnad bevakning av civil personal	☐ Obeväpnad bevakning av personal och infrastruktur
☐ Beväpnad bevakning av militära installationer (camper etc.)	☐ Logistik
☐ Utbildning av lokal polis	☐ Beväpnat deltagande i militära operationer

Samverkan mellan säkerhetsföretag och militära förband

	Väldigt bra	Bra	Mindre bra	Dåligt	Ingen uppfattning
Enligt din erfarenhet, hur fungerar samarbete mellan säkerhetsföretagen och de militära förbanden i operationsområdet?	☐	☐	☐	☐	☐

+

Sidán 3

+

Del 3

Säkerhetssektorn som arbetsmarknad

Säkerhetsföretag som arbetar i högriskområden består ofta av före detta militär personal som lämnat eller avslutat sin militära karriär. Säkerhetsbranschen beskrivs ofta som en tillväxtbransch med en hög nivå av nyetablering och en förhållandevis stor efterfrågan. Nedan följer ett antal frågor om hur du ställer dig till säkerhetsbranschen som alternativ karriärväg.

Enligt din uppfattning, är svenska officerare efterfrågade inom den privata säkerhetssektorn?

- Ja, i stor utsträckning
- Ja, i viss utsträckning
- Nej
- Ingen uppfattning

Känner du personlingen till svenska officerare som slutat vid Försvarsmakten och nu arbetar för den privata säkerhetssektorn i exempelvis Irak eller Afghanistan?

- Ja, många
- Ja, en eller ett fåtal
- Nej, ingen

Skulle du själv kunna tänka dig att arbeta för ett privat säkerhetsföretag i högriskmiljö?

- Ja
- Nej
- Ingen uppfattning

Skulle du själv kunna tänka dig att starta ett säkerhetsföretag som utför uppdrag i högriskmiljöer?

- Ja
- Nej
- Ingen uppfattning

+ **Del 3** +

Här kan du fylla i övriga kommentarer som du anser viktiga

Enkäten är slut, tack för din medverkan!

Referenser

- Abrahamsen, Rita & Michael C. Williams, 2010: *Security Beyond the State: Private Security in International Politics*. Cambridge University Press: Cambridge.
- 2009: "Security Beyond the State: Global Security Assemblages in International Politics." *International Political Sociology* (2009), 3, s. 1-17.
- Abrahamsson, Bengt, 1971: *Military Professionalization and Political Power*. Sage: Beverly Hills & London.
- Alexandra, Andrew; Baker, Deane-Peter & Marina Caparini (red.), 2008: *Private Military and Security Companies: Ethics, Policies and Civil-Military Relations*. Routledge: London and New York.
- Arnold, Guy, 1999: *Mercenaries: The Scourge of the Third World*. Macmillan: London.
- Avant, Deborah D., 2006: "The Privatization of Security: Lessons from Iraq." *Orbis*, Foreign Policy Research Institute, Spring 2006, s. 327-342.
- 2005: *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*. Cambridge University Press: Cambridge.
- 2004: "The Privatization of Security and Change in the Control of Force." *International Studies Perspectives*, 2004:5, s. 153-57.
- Baker, Deane-Peter, 2011: "To Whom does a Private Military Commander Owe Allegiance?" I Tripodi, Paolo & Jessica Wolfendale (red.), 2011: *New Wars and New Soldiers: Military Ethics in the Contemporary World*. Ashgate: Farnham and Burlington.
- Bergman, Andreas. 2010. *The Regulation of Private Military and Security Services in Sweden*. National Report Series 02/10, PRIV-WAR project.
- Berndtsson, Joakim, 2012: "Security Professionals for Hire: Exploring the Many Faces of Private Security Expertise." *Millennium Journal of International Studies*, Vol. 40, Nr. 2, s. 303-320.
- 2009: *The Privatisation of Security and State Control of Force: Changes, Challenges, and the Case of Iraq*. Avhandling vid Inst. f. globala studier, Göteborgs universitet.
- 2008: "Security Privatisation and the Civil-Military Problematique." Paper presenterat vid Privatisation of Security Workshop, Forsvarsakademiet, Köpenhamn, 24-25 november 2008.
- Berndtsson, Joakim & Maria Stern, kommande 2012: "Sweden: Public Servants for the Private Sector in Security-Development Efforts." i Leander, Anna (red.), kommande 2012: *Commercializing Security in Europe: The Consequences for Peace and Reconciliation Strategies*. Routledge: London and New York.
- 2011: "Private Security and the Public - Private Divide: Contested Lines of Distinction and Modes of Governance in the Stockholm-Arlanda Security Assemblage." *International Political Sociology*, Vol 5, Nr. 4, s. 408-425.
- Brooks, Doug, 2000: "Messiahs or Mercenaries? The Future of International Private Military Services." *International Peacekeeping*, Vol. 7, No. 4, s. 129-144.

- Bruneau, Thomas C., 2011: *Patriots for Profit: Contractors and the Military and U.S. National Security*. Stanford University Press: Stanford.
- de Coning, Cedric, 2008: "The United Nations and the Comprehensive Approach." Danish Institute for International Studies (DIIS), 2008.
- Caparini, Marina, 2008: "Regulating private military and security companies: The US approach" in Alexandra, Andrew; Baker, Deane-Peter and Marina Caparini (eds.), 2008: *Private Military and Security Companies: Ethics, policies and civil-military relations*. Cass Military Studies, Routledge: London and New York, s. 171-188.
- 2007: "Domestic Regulation: Licensing Regimes for the Export of Military Goods and Services" in Chesterman, Simon and Chia Lehnardt (eds.), 2007: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford University Press: Oxford, s. 158-178.
- Carmola, Kateri, 2010: *Private Security Contractors and New Wars: Risk, Law and Ethics*. Routledge: Abingdon.
- Chesterman, Simon & Angela Fischer, 2009: *Private Security, Public Order: The Outsourcing of Public Services and Its Limits*. Oxford University Press: Oxford and New York.
- Cilliers, Jakkie & Peggy Mason (red.), 1999: *Peace, profit or plunder? The privatisation of security in war-torn African societies*. Halfway House: Pretoria.
- Coker, Christopher, 2009: *War in an Age of Risk*. Polity Press: Cambridge and Malden.
- Commission on Wartime Contracting*, 2011: "Transforming Wartime Contracting: Controlling Costs, reducing risks." Final Report to Congress. Via: www.wartimecontracting.gov. 31 januari 2012.
- Cotton, Sarah K. *et al.*, 2010: "Hired Guns: Views About Armed Contractors in Operation Iraqi Freedom." RAND Corporation. Via: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG987/>, 20 januari 2012.
- Dickinson, Laura, 2011: *Outsourcing War & Peace: Preserving Public Values in a World of Privatized Foreign Affairs*. Yale University Press: New Haven & London.
- Donald, Dominick, 2006: *After the Bubble: British Private Security Companies After Iraq*. Whitehall Paper 66, The Royal United Services Institute (RUSI): London.
- Doswald-Beck, Louise, 2007: "Private military companies under international humanitarian law", in Chesterman, Simon and Chia Lehnardt (eds.), 2007: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford University Press: Oxford, s. 115-138.
- Dunigan, Molly, 2011: *Victory for Hire: Private Security Companies' Impact on Military Effectiveness*. Stanford University Press: Stanford.
- Engdahl, Ola, 2008: "Privata militära företag." Rapport, Försvarshögskolan: Stockholm.
- Egnell, Robert, 2008: "Civil-Military Aspects of Effectiveness in Peace Support Operations." FOI: Stockholm.

- Elg, Johan, 2000: "Privata militära företag: ett säkerhetspolitiskt verktyg." FOA 2000.
- Feaver, Peter D., 2003: *Armed Servants: Agency, Oversight, and Civil-Military Relations*. Harvard University Press: Cambridge (Mass.) and London.
- 1999: "Civil-Military Relations." *Annual Review of Political Science*, No. 2 1999. s. 211-41.
- 1996: "The civil-military problematique: Huntington, Janowitz, and the Question of Civilian Control." *Armed Forces and Society*, winter 1996, p 149, 30p.
- Francis, David J, 1999: "Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing national security or international exploitation." *Third World Quarterly*, Vol. 20, No. 2, s. 318-338.
- Franke, Volker & Marc von Boemcken, 2011: "Guns for Hire: Motivations and Attitudes of Private Security Contractors." *Armed Forces and Society*, Vol 37, Nr. 4, s. 725-742.
- Friis, Karsten 2010. *The politics of the comprehensive approach. The military, humanitarian and statebuilding discourses in Afghanistan*. NUPI Working Paper 773. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs.
- Friis, Karsten & de Coning, Cedric, 2011: "Coherence and Coordination: The Limits of the Comprehensive Approach." *Journal of International Peacekeeping*, 15 (2011), s. 243-272.
- Förenta nationerna (FN), 2006: "Note from the Secretary-General: Guidance on Integrated Missions." 9 Februari 2006.
- G4S websida via www.g4s.com. 1 februari 2012.
- Gillard, Emanuela-Chiara, 2006: "Business goes to war: private military/security companies and international humanitarian law." *International Review of the Red Cross, 2006: Private Military Companies*. Vol. 88, No. 863, September 2006. Cambridge University Press: Cambridge, s. 525-572.
- Higate, Paul R., 2012: "'Cowboys and Professionals': The Politics of Identity Work in the Private and Military Security Company." *Millennium Journal of International Studies*, Vol. 40, Nr. 2, s. 321-341.
- Holmqvist, Caroline, 2005: *Private Security Companies: The Case for Regulation*. SIPRI Policy Paper Nr. 9, januari 2005.
- Howe, Herbert M., 1998: "Private security forces and African stability: The case of Executive Outcomes." *Journal of Modern Africa Studies*, 36:2, s. 307-331.
- International Review of the Red Cross, 2006: Private Military Companies*. Vol. 88, No. 863, September 2006. Cambridge University Press: Cambridge.
- Isenberg, David, 2008: *Shadow Force: Private Security Contractors in Iraq*. Praeger Security International: Westport and London.
- 2007: "A government in search of cover: Private military companies in Iraq" in Chesterman, Simon and Chia Lehnardt, 2007: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford University Press: Oxford, s.82-94.

- 2006: “Challenges of Security Privatisation in Iraq” in Bryden, Alan and Marina Caparini, 2006: *Private Actors and Security Governance*. DCAF [Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces]: Geneva, via: <http://www.dcaf.ch/publications/kms/details.cfm?lng=en&cid=25736>, 18 jan. 2008, s. 149-166.
- 2004: “A Fistful of Contractors: The Case for a Pragmatic Assessment of Private Military Companies in Iraq”, BASIC Research Report 2004/4, available at: <http://www.basicint.org/pubs/Research/2004PMC.htm>.
- 1997: *Soldiers of Fortune Ltd.: Profile of Today's Private Sector Corporate Mercenary Firms*. Center for Defense Information Monograph, CDI: Washington, DC.
- Joachim, Jutta & Andrea Schneiker, 2012: “New Humanitarians? Frame Appropriation through Private Military and Security Companies.” *Millennium Journal of International Studies*, Vol. 40, Nr. 2, s. 365-388.
- King, Anthony, 2011: *The Transformation of Europe's Armed Forces: From the Rhine to Afghanistan*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Kinsey, Christopher, 2009: *Private Contractors and the Reconstruction of Iraq: Transforming Military Logistics*. Routledge: London and New York.
- 2006: *Corporate Soldiers and International Security: The Rise of Private Military Companies*. Routledge: Abingdon.
- 2005: “Regulation and Control of Private Military Companies: the Legislative Dimension.” *Contemporary Security Policy*, Vol. 26, No. 1, April 2005, s. 84-102.
- Krahmann, Elke, 2012: “From ‘Mercenaries’ to ‘Private Security Contractors’: The (Re) Construction of Armed Security Providers in International Legal Discourses.” *Millennium Journal of International Studies*, Vol. 40, Nr. 2, s. 343-363.
- 2010a: *States, Citizens and the Privatization of Security*. Cambridge University Press: Cambridge.
- 2010b: “Beck and Beyond: Selling Security in the World Risk Society.” *Review of International Studies*, vol. 36, Nr 3, s. 1-20.
- 2008: “The new model soldier and civil-military relations” in Alexandra, Andrew; Baker, Deane-Peter and Marina Caparini (red.), 2008: *Private Military and Security Companies: Ethics, policies and civil-military relations*. Cass Military Studies, Routledge: London and New York, s. 247-267.
- Leander, Anna (red.), kommande 2012: *Commercializing Security in Europe: The Consequences for Peace and Reconciliation Strategies*. Routledge: London and New York.
- 2007: “Regulating the role of private military companies in shaping security and politics.” I Chesterman, Simon and Chia Lehnardt, 2007: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford University Press: Oxford, s. 49-67.
- Mandel, Robert, 2002: *Armies without States: The Privatization of Security*. Lynne Rienner: Boulder CO.
- Mohlin, Marcus, 2012: *The Strategic use of Military Contractors: American Commercial Military Service Providers in Bosnia and Liberia 1995-2009*. Avhandling vid Finnish National Defence University.

- MoD [Ministry of Defence, UK], 2006: "The Comprehensive Approach." Joint Discussion Note 4/05, via: www.mod.uk/NR/rdonlyres/BEE7F0A4-C1DA-45F8-9FDC-7FBD25750EE3/0/dcdc21_jdn4_05.pdf. 20 Januari 2012.
- Musah, Abdel-Fatau & J. 'Kayode Fayemi (eds.), 2000: *Mercenaries: An African Security Dilemma*. Pluto Press: London.
- Münkler, Herfried, 2005: *The New Wars*. Polity: Cambridge & Malden.
- NATO's *New Strategic Concept 2010*. Via: <http://www.nato.int/strategic-concept/index.html>. 20 Januari 2012.
- Nossal, Kim Richard, 2001: "Global Governance and National Interests: The Regulation of Transnational Security Corporations in the Post-Cold War Era." *Melbourne Journal of International Law*, 2 (2001), s. 459-76
- 1998: "Roland goes corporate: mercenaries and transnational security corporations in the post-Cold War era." *Civil Wars*, no. 1 (Spring 1998), s. 16-35.
- O'Brien, Kevin A., 1998: "Military-Advisory Groups and African Security: Privatized Peacekeeping?" *International Peacekeeping*, Vol. 5, no. 3, Autumn 1998, s. 78-105.
- OECD [Organisation for Economic Co-operation and Development], 2006: "Whole of Government Approaches to Fragile States." DAC Guidelines and Reference Series. Via: <http://www.oecd.org/dataoecd/15/24/37826256.pdf>, 20 januari 2012.
- Ortiz, Carlos, 2010: *Private Armed Forces and Global Security: A Guide to the Issues*. Praeger: Santa Barbara, Denver & Oxford.
- Patterson, Malcolm Hugh, 2009: *Privatising Peace: A Corporate Adjunct to United Nations Peacekeeping and Humanitarian Operations*. Palgrave Macmillan: Basingstoke and New York.
- Pelton, Robert Young, 2006: *Licensed to Kill: Hired Guns in the War on Terror*. Crown Publishers: New York.
- Percy, Sarah, 2007: *Mercenaries: The History of a Norm in International Relations*. Oxford University Press: Oxford.
- 2006: *Regulating the Private Security Industry*. Adelphi Paper 384, International Institute for Strategic Studies, Routledge: Abingdon.
- Rubin, Herbert J. & Irene S. Rubin, 2005: *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. 2nd edition, Sage: Thousand Oaks, London & New Delhi.
- Schreier, Fred & Marina Caparini, 2005: "Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies." Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF) Occasional Paper No. 6, March 2005.
- Schwartz, Moshe, 2009: "The Department of Defence's Use of Private Security Contractors in Iraq and Afghanistan: Background, Analysis, and Options for Congress." *CRS Report for Congress*, 29 september 2009.
- Singer, Peter W., 2003: *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Cornell University Press: New York and London.

- Shearer, David, 1998: *Private Armies and Military Intervention*. Adelphi Papers 316, Oxford UP for International Institute for Strategic Studies: London.
- Spearin, Christopher, 2001: "Private Security Companies and Humanitarians: A Corporate Solution to Securing Humanitarian Spaces?" *International Peacekeeping*, 8. 1, Spring 2001, s. 20-43.
- Stanger, Allison, 2009: *One Nation Under Contract: The Outsourcing of American Power and the Future of Foreign Policy*. Yale University Press: New Haven and London.
- Stern, Maria & Joakim Öjendal, 2010: "Mapping the Security–Development Nexus: Conflict, Complexity, Cacophony, Convergence?" *Security Dialogue*, 41(1), s. 5-29.
- Thomson, Janice E. 1995: "State Sovereignty in International Relations." *International Studies Quarterly*, 1995/39, s. 213-233.
- 1994: *Mercenaries, Pirates and Sovereigns: State-building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe*. Princeton University Press: New Jersey.
- Tilly, Charles 1992: *Coercion, Capital and European States: AD 990-1992*. Blackwell: Malden, Oxford and Carlton.
- van Creveld, Martin, 1991: *The Transformation of War*. Free Press: New York.
- Verkuil, Paul R., 2007: *Outsourcing Sovereignty: Privatization of Government Function Threatens Democracy and What We Can Do About It*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Vines, Alex, 2000: "Mercenaries, Human Rights and Legality" in Musah, Abdel-Fatau & J. 'Kayode Fayemi (red.) 2000: *Mercenaries: An African Security Dilemma*. Pluto Press: London, s. 169-197.
- Wolfendale, Jessica, 2008: "The military and the community: comparing national military forces and private military companies" in Alexandra, Andrew; Baker, Deane-Peter and Marina Caparini (red.), 2008: *Private Military and Security Companies: Ethics, policies and civil-military relations*. Cass Military Studies, Routledge: London and New York, s. 217-234.
- Zarate, Juan Carlos, 1998: "The Emergence of a New Dog of War: Private International Security Companies, International Law, and the New World Disorder." *Stanford Journal of International Law*, Vol. 34, s. 75-156.